Tolstoy - Kazaklar

Tolstoy

Published: 2011
Tag(s): Tolstoy Kazaklar "Tolstoy Kazaklar"

LEV TOLSTOY Kazaklar DÜNYA KLASİKLERİ DÎZISI Gedikpaşa Cami Sk. No: 57 Kat:2 34440 - Çemberlrtaş - İSTANBUL Tel: 516 17 46 PK:12 Sirkeci-İSTANBUL LEV TOLSTOY KAZAKLAR Rusça aslından çeviren: LEYLA SOYKUT TOLSTOY'UN bu romanı Kafkasya'da yaşayan Terek Kazaklarının yaşayışları, gelenekleri üzerine kurulmuş bir eserdir. Kazakların birkaç kolu vardır: Don Kazakları, Ku-ban Kazakları, Terek Kazakları. Bu romanın konusu Terek Kazakları arasında geçiyor. Rus aslından olan, Ortodoks mezhebini benimsemiş bulunan Kazaklarla bugün Sovyetler birliğinin Kazakistan bölgesinde yaşayan, Türk ırkından Kazaklar arasında, ad benzerliğinden başka, hiçbir ilişki yoktur. Onlara verilen "Kazak" adı, Türklere karşı çok çetin savaşlara girişmiş o-lan bu savaşçı insanlara Türklerin "guzak" demesinden gelmiştir. "Macerasever, korkusuz, gözüpek" anlamına gelen bu sözcük sonradan "kazak"şeklini almıştır. Tolstoy'un bu romanında da belirtildiği gibi, Kafkas Dağlarının kuzeyinde, Terek ırmağı boyunda yaşayan Kazaklar (Terek Kazakları) o bölgede bulunan, Türk ırkından gelme kavimlerle o kadar karışmışlardır ki birçok gelenekleri, hatta kullandıkları birçok sözcükleri onlardan almışlardır. Romanın birçok yerinde bunların örneklerini açıkça görüyoruz. Örneğin, Kazaklarda kaçgöç olmadığı halde, kızların, kadınların başları açık olarak dolaşmaları ayıp sayılırdı; evin kızı, aile başkanı çağırmadıkça, erkek misafirin karşısına çıkamazdı. Gene Kafkaslarda yaşayan Türk asıllı kavimlerde olduğu gibi, Kazaklar da misafire büyük saygı gösterirlerdi. Bir kimseye "kunak" (misafir) gelen biri artık onunla kardeş sayılır, hatta düşman bildikleri kavimlerden kimselerle kunak-kardeş oldukları bile görülürdü. Gene bu romanda, yer yer türkçe kökünden gelmiş olup, bazen aynen, bazen biraz değişmiş olarak kullanılan birçok sözcüklere de rastlıyoruz. Bütün bunları Tolstoy, kendine özgü gerçekçi, renkli üslubuyla belirtimiş, kahramanlarının ruhsal durumlarını bütün canlılığıyla ortaya koymuştur. MUTLULUK TILSIMI Ondokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru, Tula (Rusya) da Yasnaya Polyana çiftliğinin korularında, tarlalarında, köşkün bahçesinde koşuşup oynaşan dört erkek çocuk vardı. Bunların en küçüğü ara-sıra gözden kaybolur, koşmacada hep geri kalırdı. Ağabeyleri sorunca da: "Yeşil dalı arıyorum," derdi. "Yeşil dal" insanları sonsuz mutluluğa ulaştıracak olan tılsımdı. Çocuk bunu bir masalda okumuş, ne yapıp yapıp onu bulmayı kafasına koymuştu… Çocuk (Lev Tolstoy) büyüdü

gitti, bu yeşil dalı aradı; ne yazık ki, bulamadı. ' İlk eseri olan, kendi hayatı üzerine yazdığı "Çocukluk, Delikanlılık, Gençlik" te şöyle der: — Ereğim insanlığı düzeltmekti. Bunun da ancak önce kendimi düzeltip bütün erdemlere, mutluğa erişmekle olabileceğini düşünürdüm. Lev Tolstoy 1828'de doğdu. Kont Nikolay Tolstoy'un oğluydu. Kazan Üniversitesinde okurken Rousseau'yıı kendine kılavuz olarak aldı; göğsünde, madalyon içinde, resmini taşırdı. Rousseau'nun fikirleriyle işlenen kafasında yeni yeni ufuklar açılıyor, insanları, hayatı yakından tanımak insanlığın yararına çalışmak için can atıyordu. Kırım savaşı çıktığı zaman, üniversiteyi bıraktı orduya yazıldı. Kurmay subayı olarak çarpışmalara katıldı, Sıvastapol savaşında oradaydı. Sonra ordudan ayrıldı, bir ara Petersburg'un kibarları arasında, edebiyat çevrelerinde yaşadı, genç sanatçılar a-rasında tanındı. ROUSSEAU'NUN ETKİSİ Tolstoy 1857'de ilk kez, 1860'da ikinci kez birçok Avrupa ülkelerine gitti, oralardaki yeni fikir akımlarını yakından tanıdı. Bu arada,

"serbest eğitim" yöntemini benimsedi, Rusya'ya dönünce, Yasnaya Polyana da bu yöntem üzere eğitim yapan bir okul açtı. Bütün ereği "insanlara öbür dünyada değil, bu dünyada mutluluk getirecek bir din" kurmaktı. Bir ara yazı yazmayı da bıraktı. Bu, kendisini sevenleri üzüyordu. Bunlardan biri, Turgenyev, bir mektupla şöyle diyordu: "… Sana bunları senin çağdaşın olmakla duyduğum sevinci belirtmek, içten gelen son isteğimi bildirmek için yazıyorum. Yeniden edebiyata dön, azizim. Bu yetenek bütün öteki yeteneklerin geldiği yerden gelmiş. Bu is-eğimin senin üzerinde etkisi olacağını bilsem ne mutlu bana!" Tolstoy'un hayatında hareket ve fikir bakımından çok karışık geçen yıllardan sonra bir sükûn devresi gelir ki bu, 1862'de evlenmesiyle başlar. Moskova'nın tanınmış doktorlarından Bers'in kızı Sofiya ile evlenmiş, çiftliğine çekilmişti. "Harp ve Sulh"la, "Anna Karenina"yı bu devrede yazmıştır. Yalnız, Tolstoy'un evlilik hayatı da sonradan ona a-ladığı mutluluğu yine veremez oldu. Yeniden birtakım düşünce karmaşası içine düşmüştü. Düşünceleri açısından karısıyla sürekli bir geçimsizlik halindeydi. Yaşı hayli ilerlemişti ama, kafası halâ büyük fikirlerle meşguldü. Evinin dar çerçevsi içinde yaşamaya gelemiyordu. Sek-seniki yaşında bir ihtiyardı, gönlü halâ geniş ufaklara doğru kanat çırpıyordu. 82 YAŞINDA BİR ÇOCUK 1910 yılının 28 ekim gecesi, evinden kaçtı. Yalnız, bindiği tren onu sonsuz bir yolculuğa doğru götürüyordu: Tolstoy yolda zatürreye tutuldu, Astapovo'da onu trenden indirerek istasyon, memurunun

evine yatırdılar. Büyük romancı, 7 kasımda, orada öldü. Yasnaya Polyana'ya getirip, çocukluğunda "yeşil dal"ı aradığı topraklara gömdüler. Böylece, ölümü hiç aklına getirmeyerek çıktığı bir yolculuğun sonunda ölmüş oluyordu. Oysa, gençliğinden beri onun zihnini kurcalayan düşünceler arasında özgür yaşamak, hep daha iyiye kavuşmak kadar ölüm düşüncesi de büyük bir yer tutmuştur diyebiliriz. Ünlü Rus yazarı ivan Bunin (1870 - 1953) Bn. K.M. Lopatina'nın hatıralarını aktarırken onun çocuk denecek bir yaşta Tolstoy'la ilk karşılaşmasını kendi ağzından şöyle anlatıyor: J "Beni ona tanıtırlarken babamın adını söylediler. O "E- 11 vet, biliyorum" dedi, elimi sıktı. Ben, Austerlitz havasını, Borodinö'yu, "Çocukluktaki anayı, Anna Karenina'nın oğlu ile karşılaşmasını yazan o adamı karşımda gördüğüme i-nanamıyordum. "Kontesi, orada bulunanları selamladıktan sonra, Tolstoy doğa bilimcisi Prof. Usov'a dönerek: "Size bir şey sormak isterdim, Sergey Alekseyeviç", dedi. "Kuduz bir köpeğin ısırdığı adam altı haftada ölürmüş, doğru mu bu?" Usov: "Altı hafta sonra öldüğü de olur, birkaç ay sonra da" dedi. "Bazen de bir yıl sonra, hattâ birkaç yıl sonra da ölürmüş. Sonra, her ışınlan adam da mutlaka ölmez". Tolstoy: "Ah!" dedi, "ne fena! Bu düşünce çok hoşuma gidiyordu. Bir köpek seni ısırıyor, sen de biliyorsun ki, tam altı ay sonra öleceksin, ne iyi birşey bu! Herkese hiç çekinmeden, her gerçeği söyliyebilirsin, istediğini yaparsın… " Sonra, yine ısrarla sordu: "Ama, emin misiniz bunun böyle olmadığına?" Onun bu ısrarla soruşlarını, karşısındakinden daha çabuk konuşuşunu, o gözlerini, o günden sonra, kaç kere gördüm!" TURGENYEVLE DUELLO! Turgenyev, önceki satırlarda sözünü ettiğimiz mektubunda da görüldüğü gibi, Tolstoy'un en yakın arkadaşlarından, onun en büyük hayranlarındandı. Öyleyken, bir ara "kanlı, bıçaklı" diyebileceğimiz kadar birbirlerine düşman olacak duruma gelmişler, neyse ki Turgenyev'in olgunluğuyla böyle bir tehlike önlenmişti. Olay şudur: 1861 yılı. Turgenyev büyük yazarın evinde çay içiyor, konuşuyorlar. Konuşma arasında kızının İngiliz mürebbiyesini överek, onun, çocuğun üzerindeki olumlu etkisini anlatıyor. — Şimdi siz gelin de kızımın, yoksul insanların elbiselerini tamir edeceğini düşnünün!" diyor. O zamana kadar sessiz sesssiz dinleyen Tolstoy:

— E, siz de buna memnun oluyorsunuz ha? diye soruyor. — Elbette! İnsan sefaletin gerçek yüzünü böyle tanır. —- Ben sizin düşüncelerinize katılmıyorum. Temiz pak giyinmiş bir kızın, dizleri üzerine yoksulların paçavralarını alması, onu bir kantocudan farksız kılar. — Ne! bunu söylemeye

cesaret ediyorsunuz ha? — Düşündüğümü niye söylemiyeyim. — Ama, ben sizi iki tokatla sustururum! Turgenyev, bunu söyler söylemez, Tolstoy'un üzerine yürüyor. Yalnız, birdenbire kendini topluyor, özür diler gibi bir şeyler mırıldanıyor, gidiyor. Bir saat sonra Tolstoy'un adamları gelerek ona bir pusula veriyorlar. Tolstoy bu pusulada şöyle yazmıştır: I "Bizim düellomuz, ziyafetle biten o edebiyatçı düellolarından olmayacak. Bu, av tüfekleriyle, gerçek bir düello olacak." Turgenyev, öfkeli hareketlerde bulunmasına rağmen, yumuşak huyluydu. Şöyle bir mektup yazıyor: "Size, yok yere onur kırıcı davrandığımı biliyorum. Şu var ki sizden özür diledim. Öfkemin nedenlerine gelince, onları şimdi görüşmek istemiyorum. Sizinle benim huyla-J rımız gibi yaradılışlar arasında hertürlü anlaşma gi- rişimlerinin boşuna olduğunu tarih gösterir. Onun için, size şunu bildirmeyi yararlı, hatta zorunlu buluyorum: Bugünden sonra aramızdaki bağlar bütünüyle kopmuş bulunuyor." Düello geri kaldı, Turgenyev'le Tolstoy ancak yıllar sonra barıştılar. "SAVAŞ VE BARIŞTAN ÖNCE… "Kazaklar" Tolstoy'un bütün dehasıyla kendini gösterdiği ilk eseridir. 1852'de yazdığı bu roman onun bir yandan gözlem gücünü, anlatış özelliğini, yaratış yeteneğini bir mücevher ışıltısıyla ortaya koyduğu gibi, öte yandan onun düşüncelerini, felsefesini de pek özlü bir şekilde belirtir. Bu nedenle, en güçlü romanları olarak "Kazaklar" (1852), "Harp ve Sulh" (1862-69), "Anna Karenina" (1875- 77) üçü bir arada sayılır. "Kazaklar" üzerine dünya edebiyatında birçok inceleme yapılmış, Tolstoy'un hayatını, sanatını yazan eleştirmenler bu romanın üzerine önemle eğilmişlerdir. 10 11 Bunlardan o çağların en ünlü edebiyatçılarından Orest Mil-ler'in bir yazısını ilerideki sayfalarda okuyacaksınız. Orest Miller 1833-1889 yılları arasında yaşamış, o devrin yazarlarıyla sanatçılarını incelemiş, birçok üniversitelerin fakültelerinde dersleri büyük bir ilgiyle izlenmiş bir edebiyat profesörüdür. Sayısız eserleri vardır. Buraya almış olduğumuz inceleme Üniversitede vermiş olduğu derslerden birkaçının özetidir. Tolstoy üzerindeki incelemelerinde "Kazaklar"a geniş bir yer veren Orest Mil-ler'in bir yazısını ilerideki sayfalarda okuyacaksınız. 12 ‖ İKİ AYRI DÜNYANIN ÇATIŞTIĞI BİR ROMAN ! TOLSTOY'UN 1852'de yazmış olduğu "Kazaklar" da iki ayrı dünyanın karşı karşıya getirilmesi çok parlak bir üslupla gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri "kibarlar", tabakasını oluşturan, çeşitli kültürlerin etkisi altında bulunan aristokrasi dünyasıdır, öteki de hiçbir kültürle karşı karşıya gelmemiş, doğrudan doğruya halkın eseri olan geleneklerinden sıyrılmamış bir dünyadır. Tolstoy, dağlarda yaşıyan Kazakları anlatırken bu insanların bir takım nedenler yüzünden nasıl ana

ülkeden koptuklarını, içinde bulundukları koşulların onlara nasıl bir savaşçılık kazandırdığını, bununla birlikte bu savaşçılığın da hakin özünü etkilemediğini göstermektedir. Dağlarda yaşıyan Kazaklar, yazarın işaret ettiği gibi, muhafazakâr insanlardır. Artık oradan oraya ataları gibi sürülmekten : bıkmış böyle bir sürgüne dayanamayacak bir duruma

gelmişlerdir. Yüzyıllardır koğuşturmaya uğramaları, baskı altında bulunmaları bu insanlarda kendileri gibi dua etmeyen, daha doğrusu onların inanışlarından farklı inanışlara 13 bağlı olan insanlara karşı bir katlanamama duygusuna neden olmuştur. Kendileri de Rus oldukları halde or-todoksluğun ilk temellerinden ayrılmış olanlara"Ruslar" diyerek onları kendilerine yabancı, adeta başka bir ulus saydıkları görülmektedir. Şu var ki, yüzyıllar boyunca oradan oraya sürülen, daima savaşlara atılmaya hazır olan Kazakların, içinde bu-lunduklan koşullar, yazara göre, üzerlerinde birçok üstün olanaklara sahip olan aristokraside olduğu gibi kötü birtakım eğilimler yaratmamıştır. Eserde halk arasından alınmış iki tip Kazakla karşılaşıyoruz. Bunlardan biri genç olan Lukaşka, öteki ise ihtiyar Yeroşka'dır. Lukaşka ile ilk kez, genç adam, bir ileri karakolda geçenleri gözetlerken tanışıyoruz. Lukaşka düşmanı gözetlemek, onu öldürmek zorundadır. Bu, onun için kaçınılmaz, çok doğal bir şeydir. Başka bir yaşayışı aklından bile geçirmemektedir. Kazak olduğuna, bu görevi de üzerine almış bulunduğuna göre, mutlaka bunu yerine getirecektir. Uzun bir bekleyişten sonra genç adam Terek üzerinden kayan bir ağaç kütüğü fark eder, altında bir Ab-rek'in yüzdüğünü anlar. Hemeniüfeğini doğrultur, nişan almaya başlar. Bu sahnede, Tolstoy'un kendisine özgü üslubuyla, genç bir Kazak delikanlısının ne gibi duygular içinde kaldığını görüyoruz. Kalbi hızlı hızlı çarpmaya başlıyor, kütüğün kendisinin bulunduğu yana doğru akıntıyı yanlamasına keserek, geldiğini fark ediyor, ay ışığında kütüğün altında Çeçen'in başım görüyor. "İnşallah kaçırmam" diyor, sevinçle hedefe iyice nişan aldıktan sonra dua etmeye başlıyor. 14 Bir insanı öldürmek üzere olan bir adamın dua etmesi, Tann'dan yardım dilemesi biraz garip görünüyor. Bu sözde, yan yana daima tehlike içinde, birbirlerine karşı aslında düşmanca bir duygu beslemedikleri halde, uydurulmuş bir takım nedenlerle birbirlerini öldürmeye sürüklenen insanların pisikolojisini görmek mümkündür. Nitekim Lukaşka, bu dua ile o anda bile bilinçaltından gelen bir duygu ile bir tür korku içinde kaldığı, buna rağmen kendisini tutarak, karşısındaki sanki bir canlı değilmiş gibi hareket ettiği görülüyor. Ancak Abrek'i öldürdükten sonra olayı anlatırken sesinin heyecanla titrediğini,

konuşmaya bile devam edemediğini görüyoruz. Delikanlının bu tavrı, karşısındakini öldürmüş olmaktan ötürü aslında sevinç duymadığını göstermektedir. Daha ileride de, öldürdüğü a-dama hayran hayran bakarken "O da insandı işte… " diye söyler. Bu cümle de Lukaşka'nm henüz derinliğine varamadığı bir insanlık dramının varlığını sezdiğine işarettir. Bu sözferde "Ölüler Evinin Anılan" adlı eserde askerin tutsağın ölüsüne bakarken "Onun da bir annesi vardı!" sözüne benzeyen bir anlam vardır. Lukaşka ganimetini ihtiyar Yeroşka'ya gösterdiği zaman, yaşlı Kazak'ın yüzünde ciddi, sert bir ifade beliriyor. Acınarak, bir yiğit öldürdüğünü söylüyor. Lukaşka'nm olup bitenleri anlatışını dinledikten sonra da üzgün üzgün başını sallıyor. Yeroşka Amca ömrü boyunca birçok Çeçen, bi rçok Rus öldürmüş olan bir insandır. Yalnız, bu "başarıları" ona zevk vermemektedir, onu neşelendir-memektedir. Zaten sonradan Lukaşka ile öteki Kazakların neşeli türkülerini duyduğu zaman, niye sevindiğine şaşıp kalıyor. Moskova'nın pırıl pırıl salonlarından, vahşi, bir 15 bölgede yaşıyan insanların arasına gelen, onların yanında, ruhunda duyduğu boşluğun can sıkıntısını gidereceğini sanan o "kültürlü" genç, Yeroşka'ya hayatında hiç insan öldürüp öldürmediğini sorduğu zaman ihtiyar öfkeyle bir insan öldürmenin zor, kötü, övünülmeyecek bir şey olduğunu belirten sert bir karşılık veriyor. Yazar Yeroşka'nın kişiliğinde Puşkin'in halkta varlığını sezdiği bir özelliği işaret etmiştir: O da, halkın içindeki, her türlü acıya

karşı acıma, sevecenlik, olabildiğince kan dökmekten kaçınmak gibi güçlü eğilimlerdir. Halkın cinayeti, daha doğrusu her türlü ölümü gereksiz, kötü bir şey saydığı Yeroşka'nın her hareketinden bellidir. İhtiyarın kişiliğindeki bu cana yakın özelliğe romanda geniş bir yer verilmiştir. Yeroşka mum alevinin çevresinde dönerek kanatlarını yakmak tehlikesiyle karşı karşıya olan pervanelere bile acımakla, onları kurtarmaya çalışmaktadır. Bütün ömrünü savaşlarda geçirmiş, bunca insan öldürmüş olan Yeroşka, bütün bunlara rağmen kendisini insan öldürmek zorunda bırakan koşullara bir türlü alışamamıştır. İçindeki insancıl duygular her şeye rağmen ölmemiştir.

* YENİ BİR HAYATA DOĞRU Yazar bizi Kazaklarla hemen karşı karşıya getirmiyor. Başlangıçta Moskova'da bir sabah anlatılmıştır. Üç genç bir lokantada vedalaşmak üzere buluşmuşlardır. Aralarından biri Kafkasya'ya gidecektir. Arabacı gidecek olanı tâ saat onikiden beri beklemektedir. En sonunda Dimitriy 16 Andreyeviç emektar uşağı Vanyuşa'sını yanına alarak yola koyulmaya karar vermektedir. Genç adam bambaşka bir hayata, çetin

koşullarla yoksunluk içinde yaşıyan insanların ülkesine gidecektir. Onların arasında doğal bir hayat yaşamak istemektedir. Doğup büyüdüğü, gösterişten ibaret, sözde yaşantıdan bıkmıştır. Daha sade bir hayatın özlemini çekmektedir. Onda bu duygu çocukluktan beri vardır. Bunu Vanyuşa'ya karşı olan davranışlarında görmek olasıdır. Efendisiyle uşak birlikte büyümüşlerdir. Ölenin, Vanyuşa'nın a-racılığıyla, kendisine bu kadar uzak olan o sade, gösterişsiz hayatı tanıma isteğini duymuştur. Yalnız, bu bilince çıkmış bir istek değildir. Nitekim çocukluğunda bunu fark etmemiştir. Sadece Vanyuşa'sına kimbilir niçin fransızca öğretmekle yetinmiştir. Ölenin kendi çevresinin belirli bir tipidir. Yirmi dört yaşına kadar hiçbir meslek edinmemiştir. Yüksek tabaka arasında, parlak bir delikanlı olarak kabul edilmektedir. Kendisini hiçbir şeye karşı bağlı hissetmemiştir. Onun için ne aile bağı, ne arkadaş bağı, ne herhangi bir başka bağ vardır. Kadınların aşkına bile inanmamaktadır. Sınırsız bir özgürlük içinde yaşamaktadır. Yalnız, bu bambaşka bir özgürlüktür. Hiçbir zorlukla karşılaşmamak, hiçbir iş yapmamak, hiçbir sorumluluk kabul etmemekten ibaret bir özgürlük. Her an, kendisinin istediği şekilde yaşamak özgürlüğü içinde bulunan bir insanın ruh hali eserde gayet güzel incelenmiştir. Yazar o zamana kadar Olenin'in hiç kimseyi sevmediğini, yalnız kendini sevdiğini, kendinden daima iyi davranışlar beklediğini, bu yönde henüz hayal kırıklığına uğramadığını da belirtmektedir. Kazaklar 17/2 Olenin'in içinde bulunduğu bu sınırsız özgürlük onu yavaş yavaş sıkmaya başlamıştır. Hiçbir ahlâk kuralına i-nanmayan, herhangi bir bağı bulunmayan, "kendi kendiyle yetinen" bir insandır. Bu sınırsız özgürlük içinde ne yapacağını bilememektedir. Moskova'da yaşadığı hayat onu bıktırmıştır. Bu yüzden Kafkasya'ya gitmektedir. Onun Moskova'daki hayattan bıkıp da sadece, gösterişsiz, doğal insanlara kavuşmak isteğinde tıpkı Puşkin'in "Çingeneler" adlı eserindeki Aleko'nun Çingenelere katılmak isteği gibi bir duygu sezilir. PUŞKİN'İN "ÇİNGENELERİ GİBİ Tolstoy'un "Kazaklar"ını okurken elde olmayarak, akla Puşkin'in "Çingeneler"indeki Aleko için Dostoyevskiy'in söylediği sözler gelmektedir. Dostoyevskiy'e göre Aleko en geniş anlamında "ebedi bir göçmen"dir. Nereye gideceğini, ne yapacağını bilememektedir. Aleko özgürlüğü aramaktadır, bu yüzden Çingenelere katılır. Tolstoy'un kahramanı Ölenin de özgürlüğü tatmak arzusundadır. Bunu eserde birkaç defa gayet belirli bir şekilde görüyoruz. Ölenin insan bile saymadığı, Moskova'daki ahbaplarıyla kıyas bile etmediği, kaba, vahşi varlıklar olarak gördüğü basit insanlar arasında yepyeni bir özgürlük

tadıyordu. Uygarlıktan uzaklaştıkça kendisini daha serbest, daha özgür hissediyordu. Demek ki, Ölenin uygarlığı onu bağlayan, ona baskı yapan bir şey olarak görüyordu. Aleko'da da aynı şeyi görüyoruz. O da şehir hayatından bu hayat onu bağladığı 18 için kaçmıştı. Şimdi burada birbirine aykırı gibi görünen iki düşünce görüyoruz. Daha önce de söylediğim gibi, Tolstoy romanının kahramanını tanıtırken onun fazla serbestlikten, aşırı bir özgürlükten bıktığımı böylesine bir serbest hayattan kurtulmak istediğini belirtmişti. Bir yandan özgürlükten sıkılmakta, öte yandan, sade insanların a-rasında kendisini özgür hissetiği için memnun olmaktadır. Burada bir düşünce çatışması görülmektedir. Böylesi iki ayrı düşünceyi birbiriyle nasıl bağdaştırabiliriz? Dostoyevskiy, Puşkin'in "Çingeneler" ini incelerken A-leko gibi - Olenin'in de Alekoya benzediğini unutmayalım-insanların hiçbir şeye karşı bağlılık duymadıkları, aşırı bir özgürlük içinde yaşadıkları halde, böylesine bir sınırsız özgürlükten sanki tutsakmışlar gibi sıkıldıklarını söylemektedir. Pu aşırı özgürlüktür ki, Aleko'nun içinde hiçbir sınır tanımayan korkunç bir bencilliğin uyanmasına, herşeyi kendi keyfine göre düzene koymaya kalkışmasına, Çingenelerin arasına katılırken içindeki birtakım kendini üstün görme eğilimlerine kapılmasına yol açmaktadır. İhtiyar Çingene, "Bizi kendi halimize bırak, kibirli a-dam!. Sen özgürlüğü yalnız kendin için istiyorsun" diyerek Aleko'ya gerçek yüzünü göstermiştir. Şimdi Tolstoy'un kahramanı Olenin'in, Kafkasya'ya geldikten sonra kavuşmuş olduğu bu yeni özgürlüğü nasıl kullandığını, bu yeni hayatta karşılaştığı, ömrünün sonuna kadar aralarında kalmayı bile aklından geçirdiği, kültürden yoksun, cahil insanlara karşı nasıl davrandığını inceliyelim. 19 COŞKUN BİR DOĞA ORTASINDA Olinen Kafkasya'ya geldikten sonra kendisini avcılıkla seyrine doyamadığı doğaya vermiştir. Doğanın güzelliğine hayran kalmış, çevresindeki insanların çeşit çeşit yaşantılarını incelemeye başlamış, gördüğü herşeyin harikulade bir bütün oluşturduğunu, kendisinin de bu büyük bütünün sadece canlı bir parçası olduğunu düşünmeye başlamıştır. Bunu ormanda kapıldığı düşüncelerde görüyoruz. Coşkun bir doğanın ortasında Ölenin kendisini Moskova yüksek tabakasının önemli kişilerinden biri olarak değil, örneğin bir sülün, bir geyik, ya da çevresinde yaşıyan. herhangi bir canlı gibi görmüştür. Artık gerçek onun için budur! Eski hayatı ona saçma, anlamsız görünmektedir. Birden, içinde her şeye karşı büyük bir sevgi duymaya başlamıştır. Çevresinde yaşıyan hayvanlara, bitkilere, bütün canlılara baktıkça, dünyada yalnız olmadığını, daha sayısız canlıların

bulunduğunu, kendisinin de ancak onlardan biri olduğunu düşünmektedir. Eskiden bencilce davrandığını, yalnız kendisini mutluluğa kavuşturmaktan başka hiçbir şey düşünmediğini, eskiden mutluluk sandığı şeylerin gerçekte birer hayalden başka bir şey olmadığını, gerçek bir mutluluğun başkaları için yaşamak olduğunu düşünmektedir. Doğanın güzelliğini seyrederken, hayatında ilk kez o-larak dünyayı dolduran varlıklarla kendisi arasında bir bağ bulunduğunu keşfeden Ölenin, kendi kendine bir insanın hangi isteklerinin her türlü koşul altında tatmin olabileceğini araştırmaya başlar. Sonunda da şu sonuca 20 varır: Dünyada insana gerçek bir mutluluk verebilecek tek şey başkaları için özveride bulunmaktır. Bu düşünceler içindeyken ormanda dolaştığı sırada "hava kararınca birden içinde korku duyan Ölenin bu korku duygusundan utanır. Ölmekten değil, başkaları için özveride bulunmadan, iyi bir harekette bulunmadan ölmekten korktuğunu düşünür. Yirmi dört yaşına kadar

hiçbir iyilik yapmadan yaşamış olmanın azabını duyar, sonra da uğrunda özveride bulunacağı bir insan arar. Böyle bir insanı da kısa bir süre içinde bulur. Bu Lukaşka'dır. Zaten Lukaşka cana yakın tipiyle Olenin'in içinde bir ilgi uyandırmıştır. Olenin'in ona okumamış olduğu için acıdığını görüyoruz; oysa, kendisi "okumuş insanların dünyası" ndan kaçmıştır. Ölenin bu konuyu unutmaktadır. Lukaşka ile konuşurken ona "Bir insan öldürdüğüne neden sevindiğini, bir başkası kardeşini öldürmüş olsaydı, bundan memnun olup olamayacağını" soran Ölenin unutuyor ki, aslında bu düşünceler kendisinin değil, Yeroşka amca'nın fikirleridir. » Kendisi Kafkasya'ya yedek subay olarak gelirken, meslek icabı olarak insan öldürmeyi pekâlâ kabul etmiş, hattâ böyle bir iş yaptığı takdirde ödül alacağını bile düşünmüştü. Başkaları için fedekârlık etmenin bir insanı mutluluğa eriştireceğine inandıktan sonra Ölenin, Lu-kaşka'ya ahlâk dersi vermeye kalkınca genç adam ona çok doğal bir yanıt verir. Bugün kendisi bir adamı öldürmüştür ama, yarın belki kendisini öldüreceklerdir.! Ölenin hiçbir zaman Kazakların, daha doğrusu bu dağlık bölgelerde yaşıyan insanların hayatla ölüm kavgalarının derinliğine inmeden sadece kendi nefsini tatmin için aklınca bir özveride bulunmayı kararlaştırır: Bu da Lukaşka'ya bir armağan vermektir. Kafkasya'da atı olmayan bir insana kız verilemiyeceğini öğrenince Lukaşka'ya bir at armağan eder. Bu hareket onu öyle coşkun bir sevinç içinde bırakır. "Gençlik Yılları'nın kahramanı manastırdan dönerken arabacısına nasıl "yaptığı eşsiz iyiliği" böbürlene böbürlene anlatıyorsa, Ölenin de aynı

şekilde kendisinin yaptığı bu iyi hareketi başkasına da duyurmak ihtiyacını duymuştur. Lukaşka'ya bir at armağan ettiğini bir çocuk gibi Van-yuşa'ya anlatır. Yeni mutluluk görüşünü ortaya atar. Lu-kaşka'nın bu armağanın anlamını bile kavrayamadığını, böyle bir beyefendinin durup dururken neden bir armağan vermiş olduğunu düşündüğünü, hatta bundan ötürü kuşkuya bile kapıldığını bilmez. İKİ AYRI KİŞİLİK Burada iki dünya arasında*ne kadar derin bir uçurum bulunduğu bir kez daha göze çarpar. Lukaşka, Olenin'in, kendisine bir armağan vermesine bile bir türlü akıl erdiremez. Bunda haklıdır da; çünkü Ölenin bu hediyeyi Lukaş-ka'yı gerçekten sevdiği için yapmamıştır. Sırf başkalarına karşı özveride bulunmanın kendisini mutluluğa eriştireceğini düşünerek hayale kapıldığı için yapmıştır. Başkaları için özveride bulunmasının çok önemli olduğunu, gerçek mutluluğun bundan ibaret bulunduğunu düşünmesine rağmen yine de gerçek bir sevgiyi duymaktan aciz, bir başka insana canıgönülden bağlanması olanaksız olan bir 22 insandır. Değişmemiştir. Kafkasya öz benliğini değiştirememiştir. Düşünceleri hep yüzeyde kalmıştır. Bunu yavaş yavaş sonraki davranışlarında fark-ediyoruz. Ölenin Lukaşka'nın sözlüsü Maryanka'ya karşı bir ilgi duymaya başlar. Bu duyguyu uzun bir süre saklamaya çalışır. Daha doğrusu, genç kızı da doğayı sevdiği gibi sevdiğine kendisini inandırmaya çalışır. Başlangıçta nişanlıların sevgisini hoşgörür. Bundan memnun olur ama, bu Maryana'ya karşı içinde gittikçe daha güçlü bir duygu uyanmasına engel olmaz. Özveride bulunmek düşüncesi Olenin'in içinde yalnız akla dayanan bir ilke olarak kalmıştır, ruhuna inmemiştir. Gerçekte kendi öz benliğini tatmin etme yollarını aramaya devam etmektedir. Aslında kendi arzusunu tatmin ihtiyacı onun geçmişle bağlarını hiç kcparmamış olduğunu, geçmiş yılların benliğinin her zerresinde yaşadığını gösterir. İçinde iki ayrı tip birbiriyle savaşıyor gibidir. Biri eskiden beri içinde yaşıyan Olenin'dir, öteki ise yeni koşulların etkisi altında bulunan Ölenin. Bu savaşımda hangisi üstün çıkacaktır? Yazar bu düğümü çözmek için karşımıza Kafkasya'ya gelen, Ölenin gibi

Moskova'nın yüksek tabakasına mensup bir genç olan Beletzkiy'i çıkarır. Beletzkiy, Öleninle aynı çevreye mensuptur. Kafkasya'ya sırf yeni maceralar yaşamak, askerlik hayatında şöhret edinmek, başkalarına gösteriş yapmak, yükselmek için gelmiştir. Prens Beletzkiy'in gelmesi Olenin'in içinde hoş olmayan birtakım duygular uyandırır. Çünkü bu genç adam Olenin'in unutmak istediği bir dünyadan anılarla birlikte gelmiştir, oranın havasını taşımaktadır.

Öyle olduğu halde yine de Ölenin kendisini onun etkisinden kur- 23 taramaz, onu kendisinden uzaklaştıramaz. Bunun en parlak delili Beletzkiy'in düzenlediği bir toplantıdır. Ölenin bu toplantıda ilk kez olarak Maryana'ya karşı çılgınca bir istek duyduğunu anlar. Bu duygu o kadar kuvvetlidir ki, Lukaşka'yı kesinlikle aradan çıkarmak, onu uzaklaştırmak ister. Gerçekte, Maryana, Olenin'in gözünde doğanın bir parçası değildir. Genç adam onun kişiliğinde güzelliğine hayran olduğu bir kadın görmektedir. Böylece daha çok kısa bir zaman ince başkalarına karşı özveride bulunmanın kendisini mutluluğa eriştireceğine, dünyada en büyük mutluluğun bu olduğuna ilişkin düşünceleri biran içinde yok olur. Her şeyin boş olduğuna, özverinin de, başkalarını sevmenin de, Lukaşka'yı düşünmenin de saçma olduğuna inanır. Artık onun için tek mutluluk, isteklerini gerçekleştirmektir. Bu düşüncelerle Maryana'ya sarılır onu yanağından öper. Buna rağmen Ölenin yine düşündüğü mutluluk fikrinden tümüyle ayrılmış değildir. Kendi kendine kalınca Kafkasya'ya geldiğinden beri düşündüğü şeylerle Maryana ile birlikte bulunduğu sırada olup bitenler arasında bir çatışma olduğunu hisseder. Bu ona huzursuzluk verir. Fakat bunu incelemektense kendisini çok basit bir düşünceyle oyalar. İnsanlar doğup büyürler, ölürler, eğlenirler, evlenirler, çocuk sahibi olurlar, yine ölürler. Bu düşünce Olenin'in aslında kendi bencilliğinden sıyrılmadığını, gerçekte hiçbir şeye önem vermediğini gösterir. O kadar kendi isteklerine önem vermektedir ki. Bir ara çevresindeki insanlar gibi yaşamayı düşünür, Kafkasya'ya yerleşmek, bir Kazak kadınıyla evlenmek ister. Ama, bu yalnız kendisini oyalamak için, daha doğrusu 24 ¦•!
düşüncelerine bambaşka bir yön vermek için bulduğu bir çözümdür. Aklınca, böyle bir şey yapacak olursa bile Maryana ile evlenmeyecektir, onu Lukaşka'ya bırakacaktır! İşte o zaman zihninde şu düşünce belirir: Başkaları için herhangi bir şeyi gözden çıkarmak doğa yasalarına uygun bir davranış mıdır? Acaba özveride bulunmak, başkalarının hakkına saygı göstermek mi doğa yasasına uygundur? Yoksa doğada kim güçlüyse, kim daha önce davrandıysa, kim herhangi bir şeyi kaptıysa, o mu doğru davranmış olur? Ölenin Kafkasya'ya geldikten sonra bütün mutluluğun başkaları için özveride bulunmak, başkaları için yaşamak olduğuna inanmaya başlamıştı. Öyle olduğu halde nasıl oluyor da kısa bir zaman sonra bu düşüncelerinin boş, saçma şeyler olduğunu aklından geçirebiliyor? SEVGİ NEDİR? Bunun nedeni zihninde şöyle bir sorunun kıvrılmasıdır: Başkalarına karşı özverili davranmak acaba insana yalnız mutluluk mu verir, yoksa acı mı'duyurur? Başka insanları sevmenin, onların iyiliği için çalışmanın herşeyden önce

insanı kendi nefsiyle şiddetli bir savaş yapmaya zorladığını, bu savaşı yapmanın görevimiz olduğunu, fakat hiç de insana zevk sağlamadığını fark eden bir insan, başkalarını sevmekten vazgeçmez mi? İşte bu düşünce Olenin'e rahat vermemektedir. Bu yüzden, anı defterine yazdığı satırlar arasında çok derin anlamlı cümlelere rastlıyoruz. Ölenin sevginin bir örümcek 25 ağı gibi herkesi sarması gerektiğini, kendi sevgi ağına Ye-roşka'yı, Lukaşka'yı, Maryana'yı düşürmüş olduğunu yazar. Onun gözünde sevmek

demek böyle bir sevgi ağını başkalarının üzerine germek demektir. Acaba doğrusu burnudur? Gerçekten sevmek, gerçekten özverili davranmak hiç karşılık beklemeden kendini başkalarının sevgi ağına bırakıvermek demek değil midir? Arada büyük bir fark vardır. Olenin'in bir sonuca varamamasının, kendisine huzur verecek bir inceleme yapamamasının nedeni yeni bir görüşe kapılmış olmasına, hatta insanlara bambaşka bir yönden bakmak istemesine rağmen, halâ eski düşüncelerinin, eski eğilimlerinin işe karışması, bu yüzden düşüncelerinin belirsiz, karışık, Olenin'in bile iyice anlayamadığı bir şekil almasıdır. Bir yandan Maryana'yı yalnızca doğanın güzel bir varlığı olarak sevdiğini sanırken, öte yandan özverinin saçma bir şey olduğunu, yalnızca gururunu kırılmaktan korumak için kendiliğinden uydurduğu bir sığınak olduğunu düşünür. Bunu yazdığı mektupta da, görüyoruz. Artık mutlu olmayı başkaları için, Lukaşka için istememektedir. Kendisi mutlu olmayı istemektedir. Asıl sorun budur.Kendisi sevecek, mutlu olacaktır. Başkalarının bu mutluluk yüzünden acı çekmesi umurunda değildir. Hiç olmazsa bir kez kendisini olduğu gibi görmüştür! Ruhunda olup biten değişikliği kavramış, gerçekte hayalinde yaşattığı gibi bir insan olmadığını anlamıştır. (Bundan sonraki olayları romanın okurlarına bırakıyoruz.) Bu basit insanların arasına Ölenin sanki salt onların sade, gösterişsiz hayatını bir fırtına gibi alt üst etmek için 26 gelmiştir. Moskova'ya yine eskisi gibi hiçbir kurala bağlı olmayan, hiçbir şeye inanmayan, ahlâk ölçülerini hiçe sayan bir varlık olarak dönecektir. İhtimal orada yine rahat bir pansiyon odası bulacak, yine eskisi gibi "nerede çalgı, o-rada kalgı" hayatına devam edecektir. Kafkasya'da yaşadığı macera, sadece bir anı olarak kalacaktır. Deniliyor ki, "Kazaklar" bitmemiş bir romandır, yazarın aynı insanların hayatını izlemek, başka koşullar içinde de göstermek niyetinde olduğu söylenmektedir. Bence bu roman tam anlamıyla bir bütündür, kahramanlarının ruhsal yapıları iyice tahlil edilmiştir, Tolstoy'un bütün eserlerinde olduğu gibi romana bir tek kelime daha eklemeye olanak yoktur. Orest MİLLER 27 DİMİTRİY ANDREYEVİÇ

ÖLENİN: Yirmidört yaşlarında, aristokrasiye mensup, yedek subaylığını Kafkasya'da yapmayı kendisi isteyen bir genç. Dimitriy küçük adıdır; Andreyeviç, babasının adı olan Andrey'den alınmıştır. Rusya'da herkesin adını babasının adıyla birlikte söylemek adettir. Bir kimseye ancak ya bu şekilde hitap edilir, ya da soyadı söylenir. Romanda görüldüğü gibi yazar sık sık yalnız Ölenin adını kullanmaktadır. Dimitriy Andeyeviç adının samimiyet ifadesi "Mitriy Andreyiç" olarak söylendiği de olur. Çok yakınları da "Mitya" diyebilirler. • VANYUŞA: Olenin'le birlikte büyümüş bir uşak; onunla aynı yaştadır, asıl adı Ivan, babasının adı da Vasiliy'dir. Vanyuşa adı "IvarY'ın küçültülmüşü olan "Vanya"nın değişik bir şeklidir, "Vanyuşa'cık" anlamına gelir. LUKAŞKA: Asıl adı Luka olan geç bir kazak delikanlısı, Delikanlıyı çok seven yaşlı bir Kazak Yeroşka, ona bazen "Marka" diye hitap e-der. 28 MARYANA: Maria adının değişik bir şeklidir. "Maryana'cık" anlamına "Maryanuşka" da denir. Maryana 20 yaşlarında genç, güzel bir Kazak kızıdır. YEROŞKA: Asıl ası "Yuriy" olması gerek yaşlı bir Kazak. Herkes ona ; "Yeroşka Amca" dediği için artık asıl adı unutulmuştur.

İLYA VASİLYEVİÇ: Kırk, kırkbeş yaşlarında bir Kazak reisi. Aynı zamanda öğretmendir; kasabada, okumuş bir adam olarak bilinir. Küçük adı "Uya" olduğu halde, eşi Ulita ona, belki de Tatarlardan örnek alarak "llyas" diye hitap eder. " ULİTKA TEYZE: Yaşlı bir Kazak kadmıdır, kocası kendisinden gençtir. Bu da gösteriyor ki, Kazaklar'da çoğu zaman delikanlılar özellikle evde iş görebilecek, bahçelerde, tarlalarda da çalışabilecek kızlarla, bu arada çoğu zaman kendilerinden yaşça büyük olanlarla evlenmektedirler. NAZARKA: Lukaşka'nın en yakın arkadaşı. "Nazarka" ismi Rusçada olmayan "Nazar" kelimesinden türemiştir. Türkçe'den, ya da Er-meniceden alınmış olabilir. BELETKZİY: Olenin'in Moskova'dayken tanıdığı bir aristokrat genci. Kafkasya'ya gelmesi bir macera aramak hevesiyle olmuştur. 29 MOSKOVA'DA bütün sesler dinmişti. Kış havasına bürünmüş olan sokakta ara-sıra uzaktan uzağa tekerlek gıcırtısı duyuluyordu. Pencerelerde artık ışık yoktu, sokak fenerleri bile sönmüştü. Kiliselerden, uyuyan kentin üzerinde dalgalanan, sabahı haber veren çan sesleri geliyordu. Sokaklar boştu. Zaman zaman gece çalışan arabacılardan biri tek-tük, yerlerde karla kumu birbirine karıştırarak daracık çizgiler halinde izler bırakıp bir köşeden öbürüne geçiyor, müşteri beklerken uykuya dalıyordu. Kilisede ise altın rengi küllüklere rastgele dikilmiş mumlar, alttaki maddenin üzerinde yankılar bırakarak kırmızı bir ışıkla yanıyordu. Çalışan insanlar u-

zun bir kış gecesinden sonra, kalkmış, işlerine gitmek üzere yola koyulmuşlardı. Oysa beyler için henüz gece bitmemişti. Şövalye Gazinosunun kapalı kepenklerinin arkasından, o saate kadar açık kalması yasak olduğu halde, hala ışık süzülüyordu. 31 Kapının önünde bir kupa arabası, bir kızak, arka arkaya dizilmiş, hemen hemen birbirine yapışmış arabalar sıralanmıştı. Postayı alacak olan troyka da orada duruyordu. Kaputuna iyice sarınmış, adeta büzülmüş olan kapıcı sanki binanın öbür köşesine saklanmış gibi duruyordu. Holde oturan yüzü çökmüş garson: "Boş boş ne konuşurlar öyle… bilmem ki?… " diye düşünüyordu. "Hep de benim nöbetçi olduğum geceye rastlar!" Yandaki küçük aydınlık odadan, yemek yiyen üç genç adamın sesleri geliyordu. Odada üzerinde akşam yemeği ile şarap kalıntılarının bulunduğu bir sofrada oturuyorlardı. Biri kısa boylu, tertemiz, zayıfı çirkin bir gençti; oturmuş, yola çıkmak üzere olan arkadaşına sevecen, yorgun gözlerle bakıyordu. Ötekisi uzun boylu biriydi: boş şişelerle dolu masanın yanında, uzanmış, saatinin kurgusu ile oynuyordu. Üçüncüsü sırtında yepyeni kısa bir kürk, arada bir durarak odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, tırnakları tertemiz, kadın, güçlü parmaklarını şaklatıyor, nedense kendi kendine gülümseyip duruyordu; gözleri de, yüzü de ışıl ısıldı. Elini, kolunu sallayarak heyecanla konuşuyordu. Fakat belliydi ki, bir türlü o anda duyduklarını dile getirecek sözcükleri bulamıyor, bütün aklına gelenleri de çok zayıf buluyordu. Hiç durmadan gülümsemeye devam ediyordu. Yola çıkmak üzere olan genç: "Şimdiki artık herşeyi söyliyebiürim… " diyordu. "Kendimi temize çıkarmaya çalışmıyorum ama, istiyorum ki, hiç olmazsa sen beni, benim kendimi anladığım gibi anla… Bu işe, adi birtakım insanların baktıkları gibi bakmanı istemiyorum." Kendisine
sevecen bir tavırla bakana doğru döndü: "Örneğin sence, ben o kadına karşı suçluyum… öyle diyorum değil mi?"

Kısa boylu, çirkin genç: "Evet, suçlusun… " dedi, bunu söylerken de gözlerindeki o sevecen, yorgun ifade daha da derinleşmiş gibi göründü. Gitmek üzere olan genç adam: "Bunu neden söylediğini çok iyi biliyorum" diye sürdürdü. "Sence sevilmek, sevmek kadar büyük bir mutluluktur, insan bir kez öyle bir mutluluğa ulaştı mı, artık hayatının sonuna kadar onunla yetinmeli." Kısa boylu çirkin genç gözlerini açıp kapayarak: "E-vet… Bu, insana yeter de artar bile, kardeşim… İnsan daha başka ne ister?" dedi. Yola çıkacak genç: "Peki ama, insanın kendisi niçin sevmemeli?" diye sordu. Düşünceli bir tavırla, sanki ona acınıyormuş gibi arkadaşına baktı.

"İnsan neden sevmesin?… insan sevmezse… Hayır, sevmeden sevilmek yıkımdır. Hele kendini suçlu hissederse. Karşısındakine bir şey vermediğini, veremiyeceğini anlıyorsa… Hay Allahım, öyle bir iş ki!" Bunu söylerken elini sallamıştı. "Bari herşey mantığa uygun olsa… Hayır, her şey tam tersine olur! Bir türlü istediğin gibi olmaz! Kader bildiğini okur." "Bak, şu anda sanki o duyguları başkasından çalmışım gibi bir his duyuyorum… Sen de öyle düşünüyorsun! Yadsıma… Öyle düşünmek zorundasın. İnanır rmsın? Şimdiye kadar yapmış olduğum bütün budalaca, ya da alçakça işler arasında —ki hayatım boyunca epey şeyler yapmışımdır— bu iş içimde pişmanlık uyandırmayan, daha doğrusu pişmanlık duyamadığım hareketlerden biridir. Ne başlangıçta, ne de daha sonra, ken- 32 Kazaklar 33/3 dime olsun, ona olsun hiç yalan söylemedim. En sonunda aşık olduğumu sanmıştım. Sonradan bunun elimde olmayarak kendi kendimi aldatmaktan başka bir şey olmadığını, bir insanın bir başkasını böyle sevemeyeceğini anladım. Anlayınca da artık bu işe devam edemedim. O ise devam etti. Elimden bir şey gelmediyse suç bende mi? Ne yapmalıydım yani?… " Arkadaşı, uykusunu dağıtmak için, bir puro yaktı: —Elbette şimdi bir şey yapamazsın, çünkü herşey bitti! dedi. Yalnız, sana bir şey daha söylemek istiyorum: Sen daha henüz âşık olmadın, sevda nedir, bunu hiç bilmiyorsun… Kısa kürk paltolu genç gene bir şey söylemek istedi, başını ellerinin arasına aldı. Fakat söylemek istediğini bir türlü açıklayamadı, söylenecek sözleri bulamıyordu: —Aşık olmadım ya… Doğru söylüyorsun… Hiç sevmedim ben… Yalnız, içimde sevmek ihiiyacını duyuyorum. Bu, içimde öyle güçlü bir istek ki! Bundan daha güçlü bir duygu olamaz sanıyorum. Hem öyle bir aşk var olabilir mi, ha?… Her macerada daima eksik kalan bir şey var. Artık ne söyleyeyim? Hayatımı karışık, karmakarışık bir hale soktum! Simde ise herşey bitti. Bunda haklısın! Hissediyorum ki, benim için yepyeni bir hayat başlıyor! Divanın üzerinde uzanmış, saatinin kurgusu ile oynayan genç: "Başlayacak olan bu yeni hayatını da gene karmakarışık bir hale getirirsin sen… " dedi. Gidecek olan genç onun bu sözlerini duymadı. — Gideceğime hem üzülüyorum, hem seviniyorum! dedi. Neden üzülüyorum, kendim de anlamıyorum. Sonra yalnız kendisinden söz etmeye başladı, 34 söylediklerinin başkalarını kendisi kadar ilgilendirmediğini fark etmiyordu bile. İnsan, ruhunun derinliğinden kopup gelen coşkuyu yaşadığı anlarda, her zamankinden daha bencil olur. Böyle anlarda dünyada kendisinden daha ilgi çekici, daha güzel hiçbir şey olamazmış gibi bir duygu içindedir. içeriye yine kürklü, başını bir atkıyla sarmış genç bir hizmet eri girdi: — Dimitriy Andreyeviç, arabacı artık

beklemek is- temiyor! dedi. Atlar saat on ikiden beri ayakta. Halbuki şimdi saat dört!

Dimitriy Andreyeviç, Vanyuşa'sına baktı. O başına atkı sarmış, ayaklarına keçe çizmeler geçirmiş, yüzü uykulu genç adamın sesinde o söz konusu olan yeni hayatın, kendisini çağıran bir başka hayatın sesini duyar gibi olmuştu: Yoksunluk, sürekli bir çalışma, hareket dolu bir hayat olacaktı bu! Parmaklarıyla kürkünde iliklenmemiş bir çengel arayarak: "Gerçekten de geç oldu! Haydi allahaısmarladık!" dedi. Sonra arabacıya bir votka parası daha vermesi için yapılan öğütlere kulak asmadan kalpağını giydi, odanın ortasında durdu. Arkadaşlarıyla önce iki kez öpüştüler, durdular, sonra birbirlerini üçüncü bir kez öptüler. Sırtında kürklü kısa palto bulunan genç sofraya yaklaştı, masanın üzerinde duran kadehin içindeki içkiyi içti, kısa boylu çirkin gencin elini tuttu. Kızarmıştı. — Ne olursa olsun söyliyeceğim! Seninle açık konuşabilirim, öyle konuşmalıyım da, çünkü seni severim. Onu seviyorsun, değil mi? Bunu hep düşünmüşümdür… . 35 Seviyorsun, değil mi? … " Arkadaşı daha da yumuşak bir tavırla gülümseyerek: "Evet… " dedi. — Belki de… Son sözleri işitmiş olan garson beylerin niçin böyle. hep aynı sözleri söylediklerini düşünüyordu. Uykulu uykulu: "Buyrun, efendim, mumları söndürmek zorundayız, emir verildi, efendim" dedi. "Hesabı kime yazmamı emredersiniz? Size mi, efendim?… " Hesabi kimin ödeyeceğini gayet iyi bildiği için hemen uzun boylu gence doğru dönmüştü. Uzun boylu genç: "Evet bana" dedi. "Ne kadar tuttu?" — Yirmialtı ruble… Uzun boylu genç biran durdu, sonra, birşey söylemeden, hesap pusulasını cebine soktu. Sohbet eden iki arkadaşına gelince, onlar bambaşka bir hava içindeydiler. Yumuşak bakışlı, kısa boylu çirkin genç: "Gülegüle! Sen çok iyi bir insansın!" diyordu. İkisinin de gözleri nemlenmişti. Birlikte dış kapıya doğru yürüdüler. Gidecek olan genç adam, birden kızararak, uzun boyluya doğru döndü: — Ah, af edersin iz… dedi, Şövalye'deki hesabı hallet, olmaz mı? Sonra bana yazarsın! Uzun boylu genç eldivenini giyerek: "Olur, olur" dedi. Sonra hep birlikte dışarı çıktıkları zaman, birdenbire: "Sana öyle gıpta ediyorum ki!" dedi. Yola koyulacak olan genç kızağa bendi, kürküne sıkı sıkı sarındı. — Hadi, istersen sen de gel… dedi, kızakta, kendisine gıpta ettiğini söyleyen gence yer vermek istiyormuş gibi, •il,

yana çekildi. Yalnız, konuşurken sesi titriyordu. Onu uğurlayan genç: "Gülegüle, Mitya… Allah yardımcın olsun!" dedi. O sırada istediği tek şey, öbür gencin biran önce oradan gitmesiydi. Çünkü içinden gelen sözleri bir

türlü söyliyemiyordu. Bir ara sustular. Sonra biri bir kez daha: "Gülegüle!" dedi. Bir başkası "Hadi gülegüle… " diye bağırdı. Arabacı hayvanları kırbaçladı… Genç adamı yolcu eden arkadaşlarından biri: "Elizar! Getir arabayı!" diye seslendi. Arabacılar, paytonu süren adam kımıldadılar, dudaklarını şapırtadarak dizginleri çektiler. Soğuktan donmuş gibi görünen payton, karın üzerinde gıcırtılı bir ses çıkararak ilerledi. Yolcu geçirenlerden biri: "Bu, Ölenin iyi çocuktur!" dedi. "Yalnız Kafkasya'ya gitmenin anlamı var mı! Hem de yedek subay olarak… Bana milyon verseler gitmezdim! Yarın öğle yemeğini kulüpte yiyeceksin, değil mi?" — Evet… Genç adamı yolcu eden arkadaşlarından herbiri bir başka yola saptı. Yola çıkmış olan gence gelince sırtındaki kürklü palto vücudunu çok sıcak tutuyormuş gibi bu-nalıyordu. Kızağın içinde yere oturmuş,

paltosunun önünü açmıştı. Eşyalarla yüklü geniş troyka, karanlık bir sokaktan geçip, görünmeyen birtakım evlerin önünden başka bir sokağa saptı. Olenin'e sanki bu sokaklardan yalnız uzaklara gidenler geçiyormuş gibi geliyordu. Her taraf o kadar karanlık, sessiz, sıkıntılıydı ki… Ruhu öyle çok anılarla, sev- 36 37 gilerle, pişmanlıklarla doluydu ki, gözlerine dolan yaşlar ona hüzünle karışık bir zevk veriyordu… 38 II ÖLENİN: "Seviyorum, ne iyi insanlar… Ne kadar iyi… " diye tekrarlıyor, ağlama isteği duyuyordu. Yalnız bu ağlama ihtiyacı neden ileri geliyordu? O hoş insanlar kimlerdi? Kimi bu kadar çok seviyordu? Bunu bir r türlü kestiremiyordu. Bazen gözlerini herhangi bir evin penceresine dikip içeriye bakıyor, o evin neden böyle garip bir şekilde yapılmış olduğuna şaşıyordu; bazen de kendisine bu kadar yabancı olan arabacıyla Vanyuşa'nm neden ona bu kadar yakın olduklarına, buz gibi olmuş koşumlarını gererek ilerleyen atların her atılışında neden tıpkı kendisi gibi sarsılıp sallandıklarına şaşıp kalıyordu. "Hoş insanlar… Seviyorum onları… " diye tekrarlıyordu. Hatta bir ara: "Bak hele, nasıl oluyor. Mükemmel… " diye söylendi. Sonra da bunu niçin söylemiş olduğuna şaşarak: "Sarhoş muyum ne?… " diye düşündü. Doğrusunu söylemek gerekirse, payına iki şişe şarap 39 düşmüştü ama, Olenin'e bu etkiyi yapan yalnızca şarap değildi. Yola çıkmadan biraz önce, sanki rastgele dudaklardan dökülmüş gibi utançla söylenmiş olan, kendisine candan bir dostluğun ifadesiymiş gibi görünen o içten sözleri hatırlıyordu. Sıkılan elleri, bakışları, sessizlikleri, sonra da kendisi artık kızağa binerken, ona "Gülegüle, Mitya… " diyenin sesini hatırlıyordu… Kendisinin de ne kadar kesin bir açık kalplilikle konuştuğu aklına geliyordu. Bütün bunların onun için dokunaklı bir anlamı

vardı. Yola çıkmadan önce yalnız dostları, akrabaları değil, aynı zamanda kendisine karşı ilgisiz olanlar, ona hiç de cana yakın görünmeyenler, hattâ kötü niyetli olanlar bile, sanki aralarında sözleşmiş gibi, onu hoşgörmeye, daha çok sevmeye kararlı görünüyorlardı. Tıpkı günah çıkarmaya, ya da ölüme giden birine yaptıkları gibi… "Belki de Kafkasya'dan sağ salim dönmem nasip değil… " diye düşündü. Bu düşünceyle arkadaşlarını, kim olduğunu belirleyemediği bilinmeyen birini daha se-viyormuş gibi bir duyguya kapıldı.,Kendisine de acıyordu. Fakat ruhunu böyle dalgalandıran, duygularını anlamsız birtakım sözleri dudaklarından kendi kendine dökülüyormuş gibi söyleyecek derecede yumuşatan şey, ne arkadaşlarına karşı olan sevgisiydi, ne de herhangi bir kadına karşı duyduğu aşk; çünkü kendisi henüz hiç aşık olmamıştı. Onu böyle ağlamaya, aralarında hiçbir bağ bulunmayan birtakım saçma sözler söylemeye sürükleyen şey, kendine karşı duyduğu umut dolu sıcak bir sevgiydi. Ruhunda iyi olan her şeye karşı birden masum bir sevgi u-yanmıştı. O anda ona, sanki ruhunda yalnız iyi duygular 40 varmış gibi geliyordu. Ölenin hiçbir yüksek okul bitirmemiş, hiçbir yerde çalışmamış, yalnız bir kuruluşda kayıtlı bir gençti. Servetinin yarısını har vurup harman savurmuştu, yirmidört yaşlarında olduğu halde kendisine halâ hiçbir meslek seçmemiş, ömrü boyunca da hiçbir iş yapmamıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Moskova'nın kibar çevrelerinde sadece "Genç bir adam" olarak sözedilenlerden biriydi. Henüz onsekiz yaşındayken o kadar serbest bir hayata kavuşmuştu ki… 1840 yıllarında genç yaşta annesiz-babasız kalmış servet-saman sahibi

genç Rus delikanlıları nekadar serbest olabilirlerse o kadar serbestti. Ne maddi, ne manevi, hiçbir bağı yoktu. Aklına eseni yapabilirdi, hiçbir şeye muhtaç değildi, hiçbir şey onu bağlamıyordu. Ne ailesi, ne vatanı, ne inancı, ne de herhangi bir isteği vardı. Hiçbir şeye inanmadığı gibi hiçbir şeye karşı saygı da duymuyordu. Yalnız, hiçbir şeyi tanımamakla birlikte kötümser, sürekli canı sıkılan, ukalâlık eden bir genç değildi; tersine, maceradan maceraya koşuyordu. Bir kere aşkın dünyada olmayan bir şey olduğuna karar vermişti. Fakat yine de herhangi bir genç, güzel kadınla karşılaştığı zaman adeta içi titrerdi. Ünün, unvanların boş şeyler olduğunu çoktan anlamıştı ama, baloda Prens Sergey yanına yaklaşıp da o-nunla biriki çift tatlı lakırdı ettiği zaman, elinde olmayarak, sevinç duyuyordu. Sonra maceralara atılıyordu ama, ancak bu maceralar onu bağlamadıkları oranda gönlünü eğlendiriyordu. Bir kez herhangi bir amaca kapıldı mı ya- 41 vaş yavaş zorlukların ortaya çıktığını

seziyor, bu zorluklarla uğraşmak, hayatla boğuşmak gibi adi bir zorunluğun yaklaştığını hissetmeye başlıyor, hemen yine eski özgürlüğüne kavuşmak için, o kapıldığı duygudan, ya da içinden gelen bir sezişle hemen kopup ayrılıyordu, onu bırakıveriyordu. Hayatta herşeye böyle başlıyordu; işte hayatına, ev kurmaya, bir zamanlar kendisini vermeyi düşündüğü müziğe, hatta inanmadığı aşka bile böyle başlıyordu. İnsana hayatta bir kez nasip olan, ancak gençlikte sahip olduğu gücü neye, sanata mı, bilime mi, bir kadın aşkı uğruna mı, yoksa pratik bir çalışmaya mı harcamak gerektiğini uzun uzun düşünürdü. Bu düşündüğü güç, zekâdan, duygudan ileri gelen bir güç değildi; insanın hayatta yalnız bir kez duyduğu bir atılganlıktı bu. Öyle bir güçtü ki insana hem kendini yetiş-tirebilecekmiş, hem de dünyayı istediği yöne sürükleyebilecekmiş, onu istediği gibi yönetebilecekmiş gibi bir duygu veriyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, bazı insanlar içlerinde böyle bir his duymazlar, bunlar, daha hayata atılır atılmaz, ilk karşılarına çıkan boyunduruğun altına girip hayatlarının sonuna kadar onun altında doğru dürüst çalışırlar. Ölenin, kendisinde bu herşeyi yapabilecek gençlik tanrısının varlığını o kadar güçlü bir şekilde duyuyordu ki, sanki bütün varlığı bir anda bir tek istek, bir tek düşünce haline gelebilirdi! Kendisinde uyanan bir isteği hemen yerine getirebilecek, durup dururken niçin, neden olduğunu bilmeden kendisini baş aşağı dipsiz bir uçuruma atabilecek kadar cesaret duyuyordu. 42 Moskova'dan ayrılırken geçmiş yanlış davranışlarını anlayan, birden kendi kendine: "Onların hepsi yanlış şeylerdi, rastlantıyla olup bitmiş, önemi olmayan olaylardı. Eskiden doğru dürüst yaşamaya niyetim yoktu, şimdi Moskova'dan çıkışımla birlikte yepyeni bir hayat başlayacak. Bu hayatta artık o yanlışlar olmayacak, içimde pişmanlıklar uyanmayacak, herhalde yalnız mutlu şeyler olacak!" diye düşünen bir delikanlı gibi sevinçli duygularla gençlikten ileri gelen bir neşe içindeydi. insan uzun bur yolculuğa çıktığı zaman, ilk iki, üç istasyona kadar hayalinde hep ayrıldığı yerle meşgul olur; sonradan, birdenbire, yolda geçirilen bir gecenin sabahında, düşünceleri gideceği yere doğru yönelir, artık o konuda hayaller kurmaya başlar. Olenin'de de öyle oldu. Şehrin dışına çıkıp da çevredeki karlı tarlalara şöyle bir göz gezdirdikten sonra, bu uçsuz bucaksız toprakların arasında tek başına kalışına sevindi, kürküne sarındı, yeniden kızağın dibine inerek sükûnet içinde uykuya daldı. Arkadaşlarla vedalaşma ona çok dokunmuştu. Bu yüzden, zihninde Moskova'da geçirmiş olduğu son kış canlandı, geçmiş olaylar, arada bir zihninden geçen belirsiz birtakım düşünceler, sistemlerle karışık olarak gözlerinin önünden geçmeye başlamıştı.

Kendisini uğurlamış olan arkadaşını, onunla konuştukları genç kıza karşı olan duygularını hatırladı. Genç kız zengindi. Ölenin: "Nasıl oluyor da bu çocuk, kızın beni sevdiğini bilmesine rağmen, yine de onu se- 43 vebildi?" diye düşünüyor, zihninde olmayacak birtakım kuşkular uyanıyordu. "Düşünüyorum da, insanların içinde öyle bayağılıklar var ki… " diye söylendi. Hemen sonra da zihninde bir soru düğümlendi: "Peki, ben niçin şimdiye kadar gerçekten hiç aşık olmadım? Herkes bana şimdiye kadar hiç sevmediğimi söylüyor. Yoksa, ben yabansı, kusurlu bir yaratık mıyım?" Başından geçen bütün gönül maceralarını hatırlamaya başladı. Toplum hayatına ilk atıldığı zaman tanıdığı bir arkadaşının kızkardeşini, onunla birlikte, nakrş işleyen ince parmaklarını, narin güzel yüzünün alt kısmını aydınlatan bir abajurun ışığında, masa başında geçirdiği geceleri, bir türlü bitmeyen saçma konuşmaları, ikisinin de duydukları utangaçlığı, çekingenliği, ortaya çıkan bu gerginliğe karşı sürekli içinde uyanan öfkeyi hatırladı. Sanki içinde bir ses ona hep: "Hayır, sevgi bu değil, bu değil!" diyordu. Gerçekten de bu olmadığı sonradan anlaşılmıştı. Sonra o güzel D. ile baloda yaptığı mazurkayı hatırladı.

• "O gece ne kadar aşıktım, ne kadar mutluydum! Fakat, ertesi sabah uyandığım zaman kendimi yine bağlanmamış hissedince ne kadar üzülmüştüm!" diye düşündü. Sevgi denilen şey niçin gelip birden elimi kolumu bağlamıyor? Dünyada sevgi denilen şey yok ki gelsin… Hem bana, hem Dubrovnin'e, hem de başkana yıldızları çok sevdiğinden sözeden komşu hanım da a-radığım değildi… " Şimdi de köyde çiftliğiyle uğraşırken yaptığı işler aklına geliyordu, o anılarda da kendisini sevindirecek bir 44 şey bulamıyordu. "Gidişimden kimbilir ne kadar uzun zaman söz edip duracaklar!" diye düşünüyordu. Yalnız, konuşacak olanlar kimlerdi? Bunu bilemiyordu. Hemen sonra aklına bir şey geldi, elinde olmayarak yüzünü buruşturdu, dudaklarından belirsiz birtakım sesler çıktı. Terzi Mösyö Kapel'i, ona olan 678 rublelik borcunu hatırlamıştı. Terziye bir yıl daha beklemesi için nasıl rica ettiğini, ne gibi kelimeler kullandığını, terzinin yüzünde, şaşkınlıkla karışık, kadere boyun eğdiğini gösteren bir ifadenin belirdiğini hatırlamıştı. Gözlerini kısarak bu dayanılmaz can sıkıcı düşünceleri zihninden kovmaya çalıştı. "Aman Allahım… Aman Allahım… " diye söylendi. Sonra arkadaşlarıyla vedalaşırken genç kızı düşünerek, kendi kendine: "Ne olursa olsun, o kız beni her şeye rağmen seviyor" dedi. "Evet… Onunla evlenmiş olsaydım kimseye borcum olmayacaktı… Oysa şimdi Va- siliyev'e borcum var… " Kulüpte Vasiliyev'le oyun oynadığı son gece zihninde canlandı. Kulübe

o genç kızla görüştükten sonra yeniden gelmiş, Vasiliyev'e, gururunu kıracak şekilde, birkaç el daha oynamak için rica etmiş, fakat beriki soğuk bir tavırla bunu reddetmişti. "Bir yıl paramı biriktiririm, o zaman hepsini öderim. Sonra Allah kerim… " diye söylendi. Kendisine güvenmesine rağmen, yine de geri kalan borçlarını saymaktan, onları ne zaman ödeyebileceğini düşünmekten kendini alamadı. "Şövalye'den başka Morel'e de borcum var" diye 45 hatırlıyordu. Birden, bu derece borçlandığı o geceyi yeniden yaşar gibi oldu: Çingenelerle eğlendikleri içkili bir geceydi. O geceyi,

Petersburg'dan gelmiş olanlar, yaver Saşka B… , paşanın yaveri, Prens D… , o her halinden önemli bir kimse olduğu belli olan ihtiyar adam hazırlamışlardı. "Bütün o beyefendiler ne diye herkese bu kadar yüksekten bakıyorlardı sanki?" diye düşündü. "Kendi aralarında özel bir topluluk kurmaya, başkalarının bu topluluğa katılmayı büyük bir onur sayacaklarını düşünmeye ne hakları var?… Kendileri yaver oldukları için mi? Bütün bunlar öyle saçma şeyler ki, başkalarını bu derece budala, aşağılık sanmaları korkunç şey.. Ben onlara yine de kendileriyle hiç yakınlık istemediğimi pekâlâ belli ettim. Yalnız, öyle sanıyorum ki müdür Andrey benim Saşka B… gibi albay rütbesinde olan bir yaverle, o beyefendiyle senli-benli olduğumu görünce şaşıp kalmıştır… Zaten o gece kimse benim kadar içki içmedi. Çingenelere yeni bir şarkı öğrettim, herkes onu dinledi, belki birçok saçma işler de yaptım ama, ne de olsa, çok çok iyi bir gencim ben… " Üçüncü mola yerine geldikleri zaman sabah olmuştu. Ölenin çay içti. Vanyuşa ile birlikte denkleri, bavulları iyice yerleştirdi, sonra ağırbaşlı, düzgün bir tavırla, eşyaların a-rasında dimdik oturdu. Herşeyin yerini, üzerinde kaç para bulunduğunu, paraları nereye koyduğunu, yolları gösteren krokinin, makbuzların nerede olduklarını gayet iyi biliyordu. Her şeyi gayet pratik bir şekilde yerleştirdiğini düşününce 46 birden neşelendi, uzun yol ona yalnızca uzun bir gezinti o-larak göründü. O gün, sabahtan başlayıp öğleden sonraya kadar, hep hesap yapıp durdu: Kaç fersah yol gitmişlerdi? İlk mola yerine kadar kaç fersah kalmıştı? Bundan sonraki ilk kente kadar, öğle yemeğine, çay zamanına, Stavropol'a kadar kaç fersah vardı? Geçtiği yol asıl yolun kaçta kaçıydı? Bunları hesap edip durdu. Üzerinde kaç para olduğunu, yol masrafından sonra elinde kaç para kalacağını, bütün boçiarmı ödemek için kaç para kazanması gerektiğini, ayda maaşının kaçta kaçını harcayacağını da bir bir hesapladı. Akşama doğru, çay içtikten sonra yapmış olduğu hesaba göre Stavrapol'a kadar bütün yolun onbirde yedisi kadar bir uzaklık kaldığını,

bütün borçlarını yedi ay boyunca maaşının bir kısmını biriktirmek koşuluyla ödeyebileceğini, tüm borçların gelirinin sekizde biri kadar -olduğunu ortaya çıkardı, sükûnet bularak yeniden kaputuna sarındı, kızağın dibine kayıp yeniden uykuya daldı. Şimdi artık zihni hep ilerisiyle, Kafkasya'da karşılaşacağı sahnelerle meşguldü. İleriyi düşündüğü zaman hayalinde Amalat Bek'ler, Çerkeş kızları, dağlar, derin uçurumlar, korkunç çağlayanlar, türlü tehlikeler canlanıyordu. Bütün bu hayaller bulanıktı, belirsiz ama, kazanacağı ün, karşı karşıya kalacağı ölüm tehlikeleri bu düşündüğü günlerin çekici, hoş tarafıydı. Bazen hayalinde, sayısız dağlıları yönetimi altına alıyor, herkesi hayran bırakan bir yüreklilikle düşmanlarını öldürüyordu; bazen de kendisini de bir dağlı olarak görüyor, öteki dağlılarla birlikte özgürlüklerine kavuşmak için Ruslara karşı isyan ettiğini 47 düşünüyordu. Hayalinde canlanan bu sahnelerde şu ya da bu rolde sürekli Moskova'da bıraktığı eski arkadaşlarını görüyordu. Saşka B… ya da Ruslarla birlikte, ya da dağlılarla işbirliği yaparak ona karşı savaşıyordu. Hatta her nasılsa terzi Mösyö Kapel de bu hayallere karışıyor, galip gelenin onuruna yapılan şenliklere katılıyordu. Bu arada eskiden kendisini küçük düşürmüş olaylar, zaaflar, yanlış davranışlar da aklına geliyordu. Yalnız, bunları hatırlamak artık ona sadece tat veriyordu. O yalçın tepelerin, çağlayanların, Çerkez kızlarının, tehlikelerin a-rasında artık bu gibi yanlış davranışların bir daha olmayacağı belli bir şeydi. Mademki kendi kendine suçlarını itiraf etmişti, artık bu iş bitmiş sayılırdı. Genç adamın ileriye ait düşüncelerine daima katılan kutsal bir hayal daha vardı: Bir kadın hayali… O da orada, dağların arasında. Köle bir Çerkez kızı… İnce belli,

fidan boylu, uzun saçları örgülü, uslu, yumuşak bir ifade taşıyan derin bakışlı bir genç kadındı bu. Onu dağların arasında ıssız bir yerde, bir köy evinin eşiğinde kendisini beklerken görür gibi oluyordu. Kendisi ise yorgun argın, üstü başı toz, kan içinde, şan şeref kazanmış olarak genç kadının yanına döndüğünü düşünüyor, o zaman hayalinde onun öpücükleri, onun omuzları, onun tatlı sesi, her şeyi ile kendisine olan bağlılığı canlanıyordu. Harikulade güzel bir kadındı ama, tahsilsizdi, kabaydı, vahşi bir varlıktı… 48 Uzun kış gecelerinde onu tekrar terbiye etmeye , başladığını düşünüyordu. Hayalindeki kadın zekiydi, an-1 layışlıydı, yetenekliydi; bundan dolayı da en gerekli bilgileri hemen elde ediyordu. Neden olmasındı? Pekâlâ yabancı dilleri pek rahat öğrenebilir, Fransız edebiyatı eserlerini o-kuyabilir, onları anlayabilirdi. Örneğin Notre-Dame De Pa-/ ris kesin hoşuna gidecekti. Fransızca da konuşabilirdi, bir misafir odasında yüksek tabakadan bir

hanımdan çok da-r ha fazla, doğuştan sahip olduğu bir soyluluk gösterebilirdi. İJ Gayet yalın bir tavırla gür, tutkulu bir sesle şarkı bile ¦| söyleyebilirdi. Ofenin, bunları düşününce, kendi kendine: "Amma da saçmalıyorum!" diye söylendi. . O sırada başka bir mola yerine gelmişlerdi. Şimdi o kızaktan çıkıp bir başka kızağa binmek, arabacılara votka parası vermek gerekiyordu. Yeniden yola koyulunca o saçma bulduğu hayalleri yeniden zihninde canlandırdı. Gene Çerkez kızlarını, Rus-' ya'ya dönüşünü, kendisine yaverlik önerildiğini, çok sevimli bir kadınla evlendiğini görür gibi oluyordu. Kendi kendine: "Ne olursa olsun, aşk denilen şey dünyada yok ki. Hem şan şeref de neymiş?… Saçma… " diye söyleniyordu. "Ya o 678 rublelik borç ne olacak? Diyelim bir bölgeyi fethettim. Bu bölgede de bana bütün ömrümce harcaya harcaya bitiremeyeceğim kadar büyük bir servet kazandırmış olsun. O zaman ne yaparım?… Böyle bir servetten tek başıma faydalanmam herhalde doğru olmaz. Başkalarıyla paylaşmalı onu… Yalnız, kime, ne vermeli? Bir kez 678 rubleyi kesin Kapel'e vermeli, sonradan geri kalanın bir çaresine bakarım!" Kazaklar 49/4 Bütün bu hayaliler yavaş yavaş gittikçe sisleniyor, bulutlanıyor, düşüncelerini örtüyor, genç adamın sağlıklı, derin uykusunu ancak arada bir duyulan Vanyuşa'nın sesiyle kızağın birden durması bozuyordu. O zaman, kendisi de farkında olmadan, anlamadan, uykulu uykulu, ilk mola yerinde başka bir kızağa tırmanıyor, daha uzaklara doğru tekrar yola koyuluyordu… Ertesi gün yine aynı şeyler başlıyordu, yine mola yerleri, yine çay içmeler, yine durmadan koşan atların kıçları yine Vanyuşa'yia kısa kısa konuşmalar, yine aynı belirsiz hayaller; geceleri hafif şekerlemeler, sonra da gece iyice bastırınca yorgunluktan meydana gelen derin, zinde, sağlıklı bir uyku… ¦II 50 III RUSYA'NIN ortasından uzaklaştıkça Ölenin anılarının da kendisinden uzaklaştığını hissediyor, Kafkasya'ya yaklaştıkça daha büyük bir ferahlık duyuyordu. Ara sıra "Gitsem de bir daha hiç geri dönmesem… Tekrar kalabalığa kanşmasam… 1' diye düşünüyordu. "Ama, burada gördüğüm insanlar insan değil ki! Bunlardan hiç biri beni tanımıyor, hiçbiri hiçbir zaman Moskova'ya gidip de benim mensup olduğum çevreye giremez, benim geçmişimi öğrenemez… O çevrede bulunanlar da benim buralarda, bu insanların arasında yaşarken neler yaptığımı öğrenemezler." Yolda rastladığı bu kaba varlıkların arasından geçerken Moskova'daki ahbaplarıyla hiçbir zaman aynı seviyede tutmadığı, hatta insan bile

saymadığı bu varlıkların yanındayken o zamana kadar hiç duymadığı bir

özgürlük duyuyordu. Halk ne kadar kabalaşıyorsa, içinde uygarlık belirtileri ne kadar azalıyorsa, Ölenin kendisini o 51 I kadar daha serbest, daha bağsız hissediyordu. İçinden geçmek zorunda olduğu Stavropol, genç a-damı hayal kırıklığına uğrattı. Binalarda ilanlar, hatta fransızca yazılmış tabelalar, paytonlarda hanımlar, kentin meydanında duran kupa arabaları, sırtında pelerinli bir palto başında şapka bulunan bir beyefendinin bulvardan geçerken başını çevirip kızaktakilere bakması içinde acı bir duygu uyandırmıştı. "Belki de bunların arasında benim tanıdıklarımdan birkaçını tanıyanlar vardır!" diye düşündü. O zaman tekrar kulübü, terziyi, iskambil oyunlarını, ışıklı salonları hatırladı… Stavrapol'dan sonra her şey yolunda gitmeye başladı: Her tarafta vahşi, kaba, aynı zamanda savaşları düşündüren sert, yine de eşsiz bir güzellik vardı. Ölenin gittikçe daha çok neşeleniyordu; rastladığı arabaların sürücüleri hep Kazak'tı, hepsi de ona gayet basit insanlar olarak görünüyorlardı, bunlarla, kimin hangi rütbeye, hangi sınıfa ait olduğunu düşünmek zorunluğunu duymadan şerbetçe şaka edebilir, sohbete dalabilirdi. Onların hepsi insan soyundandı, o sırada bütün insanlık Ole-nin'in içinde bilinçaltından gelen bir sevgi uyandırıyordu; herkes de ona karşı pek iyi davranıyordu. Daha Don Birliklerinin bulunduğu bölgeye geldikleri zaman, kızaktan inip basit bir arabaya binmişlerdi. Stav-ropol'u geçtikten sonra ise hava o kadar ısınmıştı ki, Ölenin sırtındaki kürklü paltoyu bile çıkarmıştı. Birden bahar gelmişti, beklenmeyen, Olenin'e çok neşeli görünen bir bahar… Artık geceleri Kazak köylerinden kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmiyor, gece 52 yolculuk etmenin tehlikeli olduğu söyleniyordu. Vanyuşa korkmaya başlamıştı, herzaman dolu duran tüfek elinde arabanın önünde her an ateşe hazır bekliyordu. Ölenin daha da neşelenmişti. Mola verdikleri yerlerden birinde, bakıcı ana yolda işlenmiş korkunç bir cinayeti anlatmıştı. Yol boyunda sık sık silahlı adamlara rastlamaya başlamışlardı. Ölenin kendi kendine: "Demek herşey burada başlıyor!" diye söyleniyor, hep kendisine bu kadar çok söz ettikleri o karlı tepeleri görmek için sabırsızlanıyordu. Bir seferinde Nogaylı arabacı akşama doğru kırbacıyla, bulutların altında görünen dağları işaret etti. O-lenin heyecanla oraya baktı. Hava kapalıydı, bulutlar dağları yarıya kadar örtmüştü. Ölenin kurşuni, beyaz kıvrım kıvrım bir şeyler fark etmişti ama, kendini ne kadar zorlasa, bu gördüğü beyazlıklarda kendisine bu kadar çok anlatılmış bulunan, birçok kitaplardan bildiği dağlarda hiçbir güzellik bulamadı. O zaman, bulutlarla dağların tepeleri arasında görünüş bakımından hiçbir fark olmadığını, öve öve bitiremedikleri o karlı tepelerin güzelliğinin de tıpkı Bach'ın müziği gibi bir kadına karşı duyulan büyük aşk

gibi uydurulmuş bir yalan olduğunu düşündü; kendisi ise Bach'ın müziğine de, aşka da inanmıyordu. Bu yüzden "Dağları göreceğim… " diye sabırsızlanmaktan vazgeçti. Ertesi sabah, erkenden, kuşetinin üzerinde bir serinlik duygusuyla uyandı, ilgisiz bir tavırla başını sağa doğru çevirip bakınca, şaşırdı. Hava son derece aydınlıktı, Ölenin birden hemen hemen yirmi adım kadar ötede —daha doğrusu ilk anda öyle 53 sanmıştı— bembeyaz, hatları gayet yumuşak kocaman kitleler gördü, ta yıkanlarda incecik bir çizgi belirli bir şekilde dağları çok

yükseklerdeki gökten ayırıyordu. Ölenin kendisiyle dağların, göklerin arasında ne kadar uzun bir ara olduğunu ayırt eder etmez, dağların ne kadar yüksek olduğunu kavradı. Bu alabildiğine yükselen güzelliğin sonsuz derinliğini duyunca birden "hayaldir, rüyadır" diye korktu. Uyanmak için irkildi, dağların yeri gene değişmedi, hep o dağlardı… — Ne bu, nedir bu?… diye arabacıya sordu. Nogay'lı arabacı ilgisiz bir tavırla: "Dağlar!" dedi. "Ne olacak başka!" Vanyuşa: "Ben de onlara çoktandır bakıyorum" dedi. "Bu ne güzellik! Evdekilere anlatacak olsam, inanmazlar." Troyka dümdüz yolun üzerinde hızla kayarken dağlar da yeni doğan güneşin ışıkları altında pembeleşmiş te-peleriyle ufukta büyük bir süratle kayıyormuş gibi görünüyorlardı. Dağlar Olenin'i önce şaşırtmış, sonra içinde bir sevinç uyandırmıştı. Daha sonra da başka siyah dağlara hiç benzemeyen, doğrudan doğruya, isteplerden yukarı doğru fışkırmış görünen, uzaklara koşan, bu birbirlerine zincirleme bağlı karlı tepelere baktıkça yavaş yavaş bu güzelliği içine sindirmeye, dağ nedir, bunu tam anlamıyla hissetmeye başladı. O andan sonra, gördüğü, aklından geçirdiği, hissettiği herşey yepyeni, tıpkı o dağlar gibi derin, yüce bir anlam kazandı. Moskova'ya ilişkin bütün anılar, duyduğu utanç, pişmanlık, Kafkasya'ya ait bütün hayaller, hepsi yok oldu, bir daha da zihninde yeniden canlanmadı. 54 Sanki bir ses, bir zafer edesıyla ona: "İşte, herşey şimdi başlıyor" demişti. Yol boyu, uzaklarda görünen Terek ırmağının çizgisi, Kazak köyleri, halk artık ona şakadan değil, gerçekten var olan şeyler gibi görünüyorlardı. Göğe bakınca, dağlar aklına geliyordu… Kendisine, Vanyuşa'ya bakıyor, yine dağları hatırlıyordu. İşte yan yana iki atlı Kazak gidiyordu. Tüfekleri sırtlarında kılıfların içinde sallanıp duruyor, atların kurşuni, doru ayakları birbirine karışıyordu; onların gerisinde de yine dağlar görünüyordu… Terek ırmağının öbür kıyısında bir avul'da (*) bacalardan tüten dumanlar görünüyordu onların da gerisinde dağlar devam ediyordu… Güneş yükseliyor, kamışların a-rasında titreyen Terek'in sularında parlak

yankılar bıraKiyordu; geride yine dağlar vardı… Bir Kazak kasabasından gelen bir araba göründü… Yolda kadınlar, güzel, genç kadınlar yürüyordu; onların da gerisinde dağlar uzanıp gidiyordu… Ölenin: "Bozkırda Abrekler etrafı haraca kesiyorlardır" diye düşündü. "Öyle olduğu halde, yine yola devam ediyor, onlardan korkmuyorum. Tüfeğim, gücüm, gençliğim var… Yine de o dağlar yok mu… " Avul: Kafkasya'da Müslüman köylerine verilen ad. 55 iv TERSKAYA bölgesinin askeri yolu, köylerin dizildiği hemen hemen seksen fersah uzunluğunda bir yoldur. Bu bölgede hem halk, hem de çevredeki doğa birbirine benzer. Kazaklarla Dağlıların oturduğu yerleri birbirinden ayıran Terek'in her zaman bulanık, hızlı akan suları burada genişler, durgunlaşır, sağ tarafta kamışlarla örtülü sığ kıyılara boyuna kurşuniye çalan bir kumu yığar durur. Yüz yıllık meşeleriyle, kökleri çürüyen çınarlarıyla, yeni filiz veren fidanlanyla pek yüksek olmayan sol yakayı da oya oya daha sarp bir duruma getirir. Sağ yakada Ruslarla barış içinde yaşayan, yine de zaman zaman huzursuzluk içinde kaynayan Müslüman köyleri vardı. Sol kıyıda ise ırmaktan yarım fersah ötede, birbirinden yedi sekiz fersah ara ile kazak köyleri sıralanmıştı. Eskiden bu Kazak köylerinin büyük kısmı Terek ırmağının ta kıyısmdaydı Irmak her yıl dağlardan biraz daha kuzeye doğru çekile çekile onlardan uzaklaşmıştı. Bu 57 yüzden şimdi kıyıdan bakılınca yalnız gür bir yeşillik altında

kaybolmuş eski kent kalıntıları, bahçeler, armut ağaçlarıyla dolu meyva bahçeleri, böğürtlen, yaban üzümü dallarının sardığı korular göze çarpıyordu. Artık oralarda kimse oturmuyordu. Kumun üzerinde yalnız oraları sevmiş, benimsemiş olan geyiklerin, kurtların, tavşanların, sülünlerin izleri görünürdü. Kazak köylülerinin arasında doğrudan doğruya ormanın içinden dolanan, her bir köyden bir top atışı u-zaklıkta bulunan bir yol geçiyordu. Yol boyunca da Kazakların bulunduğu mevziler sıralanmıştı. Bunların arasında da kulelerde nöbetçiler vardı. Kazaklara ait toprak sadece yüz metre genişliğinde daracık, ormanlık, verimli bir araziden ibaretti. Bu toprakların kuzeyinde Nogay, ya da Mozdok bozkırlarının kumluk arazisi uzanıp gidiyor, daha kuzeyde, kimbilir nerede Türkmen, Astrahan, Kırgız-Kasay bozkırlarıyla birleşiyordu. Terek'in güneyinde Büyük Çeçen, Koçkalıkov tepeleri, Kara Dağlar, adı bilinmeyen bir dağ daha vardı. Onların da gerisinde karlı tepeler görünüyordu en sonunda. Bunlar yalnız uzaktan seyrediliyordu, daha hiç kimse o tepelere ayak basmamıştı. Bu verimli ormanlık, bitki bakımından zengin daracık topraklarda Starover denilen çok eski çağlardan beri savaşçı,

yakışıklı, zengin bir Rus halkı yaşıyordu. Bunlara Dağlı Kazaklar da denilirdi. Çok çok eskiden bunların ataları, Staroverler Rusya'dan kaçmış, Terek'in beri yanında Büyük Çeçen denilen ormanlık dağların ilkinde, Çeçenlerin arasında var leşmişlerdi. Çeçenlerle yan yana yasaya yasaya onlarla akraba olmuş, onların geleneklerini almış, dağlıların 58 M yaşayışını benimsemişlerdi. Yalnız, yine de eski rusçayı bütün saflığıyla, onu hiç bozmadan kullanmaya devam etmiş, eski dinlerini de bırakmamışlardı. Kazakların arasında hala yaşayan bir söylentiye göre bir zamanlar Çar Korkunç İvan, Terek'e gelmiş, dağdan huzuruna ihtiyar kazakları çağırtmış, ırmağın beri yanında topraklar bağışlamış, barış içinde, dostluk içinde yaşamalarını önermiş, onları kendi uyrukluğuna geçmeye, dinlerini değiştirmeye zorlamıyacağına da söz vermişti. Fakat bu güne kadar Kazak soyları, Çeçen soylarıyla akraba olmaya, Kazaklar özgürlüğe, keyfe, soygunlara, savaşa aşık bir halk olarak yaşamaya devam etmişlerdi. Bunlar onların yaradılışlarında en köklü özelliklerdi: Rusya'nın etkileri ancak kötü yönden kendini gösteriyordu: Seçimlerde baskı, kiliselerden çanların indirilmesi, oralara uğrayan, ya da gelip yerleşen askeri birlikler gibi… Kazak, içindeki duygulara uyarak, belki de kardeşini vurmuş olan bir dağlı cigit'ten (*) köyünü korumak için evine yerleşmiş olan, ama evini tütün dumanıyla dolduran askerden daha az nefret eder. Düşmanı olan dağlıya karşı saygı duyar, ama kendisine yabancı olan, onu sömüren askeri adi bir varlık olarak görür. Bir Kazak için Rus köylüsü yabani, kaba, adi bir varlıktır. Onu da yalnızca köylere uğrayan seyyar satıcıların, küçük Rusya'dan gelen, Kazakların "yersiz-yurtsuz" dedikleri göçmenlerin kişiliğinde tanıyıp görmüştür. Kazağın giyimi son derece gösterişlidir, bu bakımdan Çerkezlere benzer. En iyi silahlar dağlılardan alınır, en iyi atlar da yine onlardan ya satın alınır, ya da çalınır. Genç Cigit: Yiğit. 59 bir Kazak tatarca bilmeyi bir marifet sayar, keyifli zamanlarında kardeşiyle bile tatarca konuşur. Buna rağmen, dünyanın bu ücra köşesine fırlatılıp atılmış duygusunu veren, çevresi yarı vahşi Müslüman kabileleriyle, Rus askerleriyle çevrilmiş olan bu bir avuç Hıristiyan halk kendini uygarlığın en yüksek düzeyine ulaşmış sayar. Onun gözünde Kazak'tan başkası insan değildir. Ondan gayrısına daima yüksekten bakar… Kazak zamanının büyük kısmını mevzilerde, seferde, avcılıkta, balık

avında geçirir. Evinde hemen hemen hiç çalışmaz, kasabaya uğraması olağanüstü bir olaydır. Bir kez kasabaya geldi mi de eğlencesine bakar… Kazaklar şaraplarını kendileri yaparlar. İçki içmek onlar için yalnızca

hepsine özgü bir eğilim değil, bir bakıma gelenek olmuştur. Bundan kaçınmak ihanet gibi bir şey sayılır. Kazak, kadına kendi rahatını sağlayan bir varlık olarak bakar. Kızların eğlenmesine göz yumar ama, evli kadını genç yaşından tâ ihtiyarlığına kadar kendi keyfi için çalıştırır, tıpkı doğu ülkelerinin etkekleri gibi kadının her zaman söz dinlemesini ister, ondan sürekli bir çalışma bekler. Böyle bir anlayış yüzünden kadın hem ruh bakımından, l?em de vücutça gayet iyi gelişir, görünüşte erkeğe boyun eğmekle birlikde, doğuda olduğu gibi, ev yönetiminde batılı kadından çok daha büyük rol oynar. Toplum hayatından uzaklaşmış olması, daima erkeklere özgü ağır bir işte çalışması ona ev hayatında çok daha büyük bir önem, çok daha büyük bir güç vermiştir. Yabancıların yanında karısına tatlı bir iki lakırdı etmeyi, 60 şakalaşması bile ayıp sayan Kazak, onunla evinde baş başa kalınca, daima kadının üstünlüğünü elinde olmayarak hisseder. Bütün ev, üstelik evde ne varsa, ayırımsız herşey kadının çalışması, özeni sayesinde elde edilmiştir. Kazak çalışmanın kendisi için ayıp bir şey olduğuna, ancak bir Nogay işçisine, ya da kadına yakışır bir şey olduğu kanısındadır ama, evde kullandığı, kendisinin saydığı her şeyin aslında kadının çalışması sayesinde meydana geldiğini, kendisine hizmet etme zorunda saydığı kadının, ana, ya da eş olsun, isterse kullandığı her şeyden onu yoksun edebileceğini belirsiz bir şekilde hisseder. Bütün bunlardan başka sürekli olarak erkeklere has ağır bir işte çalışan, her zaman herşeyi düşünmek zorunda olan kadın omuzlarına yüklenen bu sorum sayesinde, erkekçe bir kişilik kazanmıştır; bunlar onda şaşılacak bir güç sağduyu, kesin karar verebilme yeteneği, karakter sağlamlığı yaratmıştır. Kazak kadınları bu yüzden çoğu zaman erkeklerden daha güçlü, daha akıllı, daha gelişmiş, daha güzeldirler. Dağlı kadının güzelliği, en saf Çerkez tipi ile kuzeyli kadınlara özgü güçlü, sağlam bir vücut yapısını birleştirdiği için insanda bambaşka bir hayret uyandırır. Kazak kadınları Çerkez elbisesi giyerler: Tatar entarisi, cepken, çarık. Yalnız, başlarını Rus kadınları gibi bağlarlar. Giyimde titizlik, temizlik, incelik, evlerde düzen hayatlarının bir zorunluğu, vazgeçilmez bir alışkanlığı olmuştur. Erkeklerle olan ilişkilerinde kadınlar, hele genç, kızlar bütün bütün serbest davranırlar. 61 Dağlı Kazakların en çok bulundukları yer Novomilins-kaya kasabasıydı. Burada öteki kasabalardan daha çok eski dağlılardan kalma gelenekler sürüyordu. Bu kasabanın kadınları bütün Kafkasya'ya güzellikleriyle ün salmışlardı. Kazakların bütün gelirlerini bağlar, meyva bahçeleri, bostanlar, mısır, karpuz, kabak, pırasa tarlaları, balık avı, daha başka avlar, bir de seferlerde elde edilen ganimet teşkil ediyordu. Kasaba

Terek'ten üç fersah ötedeydi, ondan gür bir ormanla ayrılıyordu. İçinden geçen yolun bir yanında ırmak vardı, öbür yanında yeşeren bağlar, meyva bahçeleri; daha ileride de savrulup getirilmiş kum yığınlarıyla dolu No-gay bozkırları görünüyordu. Şehrin her yanını dalga dalga böğürtlenler, dikenli otlar bürümüştü. Kasabaya girişte, çıkışta yüksek sütunların üzerine kamışla kaplanmış bir damı olan büyük kapıdan geçiliyordu; kapının yanında ahşap bir sehpa üzerinde belki yüz yıldır kullanılmamış, zamanında Kazakların bir savaşta karşı taraftan aldıkları berbat bir toy duruyordu. Kapının yanında bazen üniformalı, kılıklı, tüfekli bir Kazak nöbet bekler, bazen de nöbet bekleyen kimse görünmezdi. Nöbetçi yanından geçen subaya bazen selam alır, bazen almaz… . Kapının damı altındaki beyaz bir levhanın üzerinde kırmızı boya ile şunlar yazılıdır: Ev sayısı: 266. Erkek Sayısı: 897. Kadın sayısı: 1012.

Kazakların evleri dört bir yanda bulunan ayaklar üzerindedir, hemen hemen yerden bir arşından biraz daha fazla yukarıdadır. Damları gayet düzgün bir şekilde sazla 62 kaplıdır, saçakları yüksekçedir. Bütün evler belki yeni değildir ama, hiç eğilmemiş, tertemiz, kapıları çeşit çeşit süslenmiş evlerdir. Yan yana yapışmış duygusunu vermezler: geniş caddelerin, yan sokakların iki yanına gözü okşayacak şekilde, hiç sıkışmadan serbestçe sıralanmışlardır. Bir çok evin aydınlık geniş pencerelerininin önünde, küçük bostanların beri yanında evlerden de yüksek olan . koyu yeşil selvi ağaçları, açık renk yapraklarıyla beyaz |,*| çiçekli, kokulu akasyalar, hemen yanlarında alaycı alaycı parlayan sarı ayçiçekleri, sarmaşıklar, asmalar göze çarpar. Geniş alanda Kazakların en çok sevdiği şeyleri satan üç dükkan görülür: İçki, kabak çiçeği, talaş ve çörek satan dükkanlar. Daha ileride de yüksek bir duvarla çevrilmiş, sıra sıra yaşlı selvilerin arkasında bütün evlerden daha u-zun, daha yüksek olan bir ev görünür. Bu pencereleri ke-,,… - penkli ev birlik komutanının evidir. Sokaklarda, hele yazın, hafta aralarında pek kalabalık olmaz, Kazaklar iş başındadır: Ya mevzilerde, ya seferdedirler… İhtiyarlar ise ormanda avda, balık avındadır, ya da kadınlarla birlikte bahçelerde, bostanlarda iş başındadırlar. Evlerde yalnız pek yaşlılarla çok küçük yaştaki çocuklar, hastalar kalırlar. 63 O AKŞAM yalnız Kafkasya'da görülebilen akşamlardandı. Güneş dağların arkasına geçmişti ama, ortalık henüz aydınlıktı. Batan gün göğün üçte birini ayd.nlatmış, bu ışıklar altında dağların beyaz, donuk gövdeleri kesin çizgilerle ayrılmıştı. Hava bulutsuzdu, durgundu; sesler ta uzaklara kadar duyuluyordu. Dağlardan bozkırın üzerine birkaç

fersah boyunda uzun bir göle düşmüştü. Bozkırda, ırmağın öbür yanında, yollarda her yerde bir ıssızlık vardı. Nadiren nerede olursa olsun atlılar görünecek olsa mevzilerdeki Kazaklar da, yükseklerdeki Müslüman köylerindeki Çeçenler de hayretle, merakla, bu gelen hayırsızların kim olabileceklerini düşünüyorlardı. Zaten akşam oldu mu, insanlar korkularından birbirlerine sokuluyor, evlerine kapanıyorlardı yalnız, insandan korkmayan vahşi hayvanlar, kuşlar bu uçsuz bucaksız bozkırlarda serbestçe oradan doraya dolaşıp dururlardı. Kazaklar 65/5 Bahçelerden, çitleri ören, işlerini güneş batıncaya kadar bitirmek için acele eden Kazak kadınlarının neşeli sesleri duyulurdu. Ortalık kararınca bahçeler tenhalaşır, her yer gibi onlar da ıssızlaşırdı; ancak, buna karşılık kasaba daha çok hareketli bir hal alır. Her yandan yayalar, atlılar, gıcırdayarak ilerleyen arabalara binmiş insanlar kasabaya akın ederler. Eteklerini bellerine dolamış, bol gömlekli genç kızlar ellerinde değneklerle neşeli neşeli gülüşerek kasabanın kapısına doğru koşuyor, bozkırdan dönerken peşlerinden sürükledikleri sivrisinek, toz bulutları içinde gelen sürüleri karşılıyorlardı. Kamı doymuş inekler, mandalar sokaklara dağılıyor, rengarenk cepkenli Kazak kadınları aralarında o-radan oraya koşuşuyorlardı… Her yandan tiz sesler, neşeli kahkahalar, çığlıklar yükseliyor, hayvanların böğürmelerine karışıyordu. Bir ara birliğinden izin almış tepeden tırnağa silahlı bir Kazak, at sırtında bir eve yaklaşıyor, pencereye eğilerek cama vuruyordu. Hemen arkasından pencerede genç bir Kazak kadınının güzel yüzü görünüyor, gülümseyerek genç adama tatlı sözler söylediği duyuluyordu. Bir başka yerde üstü başı yırtık, kemikleri çıkmış bir Nogay işçisi bozkırdan getirdiği kamışlarla tepeleme dolu gıcırdayan a-rabayı onbaşının geniş, temiz avlusunda durdurup başlarını sağa, sola sallayan öküzleri boyunduruktan çıkarıyor, efendisiyle tatarca birşeyler konuşuyordu.

Click to edit this text.

www.feedbooks.com
Food for the mind